

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
(повне найменування вищого навчального закладу)

ФАКУЛЬТЕТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
(повне найменування інституту, факультету)

Кафедра: публічного управління та адміністрування
(повна назва кафедри)

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему: «Організаційні аспекти та перспективи
розвитку медичного туризму в Україні»

Виконала: студентка 4 курсу за
спеціальністю 242 Туризм денної
форми навчанням
Дар'я СУБЕРЛЯК

Керівник: завідувач кафедри
публічного управління та
адміністрування, доктор наук з
державного управління, професор
Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ

Рецензент: директор туристичної
агенції «Дім Подорожей», асистент
кафедри
Анна КОБИЛЯНСЬКА

АНОТАЦІЯ

Суберляк Д.О. Організаційні аспекти та перспективи розвитку медичного туризму в Україні. – Рукопис.

У бакалаврській роботі розглянуто актуальне прикладне завдання – удосконалення організаційних аспектів та визначення перспектив розвитку медичного туризму в Україні.

Визначено, що існують різні способи пояснення природи медичного туризму в сучасних умовах. Вважаємо, що це один із видів туристичної діяльності, який здійснюють суб'єкти туристичної діяльності та медичні заклади з метою лікування та оздоровлення. Характерною рисою туристичних продуктів медичного туризму є інтегровані туристичні послуги та лікувально-оздоровчі послуги.

В Україні розвивається виїзний та в'їзний медичний туризм. Умовами розвитку регіонального ринку медичного туризму в Україні та його основною спрямованістю є, перш за все, залучення іноземних туристів, оскільки саме цей фактор підвищить популярність та сприятиме розвитку всієї індустрії внутрішнього туризму в країні.

Санаторій Сатанів є одним із курортів загальнодержавного значення, який розташований на території найбільшого в Європі національного природного парку «Подільські Товтри» з природним феноменом «Товтрова гряда» в поєднанні з долинно-річковим ландшафтом річки Збруч.

Запропоновано медично-пізнавальний тур «Подільська Швейцарія», який розрахований на цільову аудиторію із вище середнього та високим рівнем доходу, а також на іноземних туристів. Програмою туру передбачено проживання і проходження лікування в одному з найкращих оздоровчих закладів - санаторії «Арден Палац».

Ключові слова: туризм, рекреація, медичний туризм, лікувальний туризм, туристичний продукт, організаційний механізм, медично-пізнавальний тур.

ANNOTATION

Suberlyak D.O. Organizational aspects and prospects for the development of medical tourism in Ukraine. - Manuscript.

In the bachelor's work, an actual applied task is considered - improvement of organizational aspects and determination of prospects for the development of medical tourism in Ukraine.

It was determined that there are different ways of explaining the nature of medical tourism in modern conditions. We believe that this is one of the types of tourist activity, which is carried out by subjects of tourist activity and medical institutions for the purpose of treatment and recovery. A characteristic feature of tourist products of medical tourism is integrated tourist services and medical and health services.

Outbound and inbound medical tourism is developing in Ukraine. The conditions for the development of the regional market of medical tourism in Ukraine and its main focus are, first of all, the attraction of foreign tourists, since this factor will increase the popularity and contribute to the development of the entire domestic tourism industry in the country.

The Sataniv Sanatorium is one of the resorts of national importance, which is located on the territory of the largest national nature park "Podilskyi Tovtry" in Europe with the natural phenomenon "Tovtrova Hryada" in combination with the valley-river landscape of the Zbruch River.

A medical and educational tour "Podilskyi Switzerland" is offered, which is designed for the target audience with an above-average and high income level, as well as for foreign tourists. The tour program includes accommodation and treatment in one of the best health facilities - the "Arden Palace" sanatorium.

Key words: tourism, recreation, medical tourism, tourist product, organizational mechanism, medical and educational tour.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	8
1.1. Сутність, основний зміст та підходи до класифікації медичного туризму.....	8
1.2. Організаційно-управлінські фактори формування і розвитку медичного туризму в Україні.....	14
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА ТУРЕЧЧИНІ.....	19
2.1. Оцінка функціонування та тенденцій розвитку медичного туризму в Україні.....	19
2.2. Аналіз досвіду Туреччини щодо ефективного розвитку ринку туристично-медичних послуг.....	26
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ЗА ОСОБЛИВИХ УМОВ.....	36
3.1. Оптимізація організаційного механізму розробки та реалізації медичного туристичного продукту.....	36
3.2. Розробка медично-пізнавального туру «Подільська Швейцарія».....	43
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасна тенденція розвитку туризму полягає у відокремленні від традиційного туризму новітніх і диверсифікованих видів і форм, що дає змогу збагачувати доходи від туристичних послуг і створювати перспективи виходу на нові ринки, у тому числі й міжнародні. Зростання ринку туристичних послуг спільно визначається зростанням попиту та пропозиції. Зростання пропозиції в основному зумовлено розвитком підприємництва, що зумовлено високим рівнем оборотності та прибутковості капіталу, а також конкурентним потенціалом.

У процесі світової глобалізації кордони між країнами ліквідуються, і в сучасному світі формується відповідний туристичний потік, тобто громадяни, що виїжджають на лікування за кордон. Поїздки на лікування за кордон відкрили нові напрямки в медицині та дали багатьом надію залишитися здоровими та живими.

Серед нових форм і видів туризму, які підвищують соціально-економічний потенціал країни, виділяється медичний туризм. У сучасному світі медичний туризм є додатковим джерелом доходу, а у випадку з Україною цей сектор наразі залишається поза межами державної політики. Індустрія медичного туризму є важливою частиною індустрії послуг і відіграє важливу роль у просуванні торгового балансу країни. З макроекономічної точки зору це викликано різними факторами, такими як демографічна структура, фактори глобалізації та технологічні зміни. Окрім вищезазначених факторів, геополітичні та економічні тенденції також відіграють важливу роль, включаючи стратегії ціноутворення, споживчий попит і певні регіональні чи економічні фактори, пов'язані з капіталовкладеннями та економічною політикою. Тому в сучасному світі справжній медичний туризм з'явився зовсім недавно.

Більшість регіонів України мають усі умови для розвитку медичного туризму. Цьому сприяють важливі природно-рекреаційні ресурси, розвинена

спеціальна інфраструктура, що визначає туристичну спеціалізацію кожного регіону, висококваліфікований медичний персонал. Водночас розвиток медичного туризму в Україні стримується різними чинниками, зокрема економічними та регуляторними.

Теоретико-практичні засади розвитку медичного туризму висвітлено у наукових працях таких вчених, як О. Бейдик, К. Діденко, О. Гулич, В. Кифяк, О. Коваль, М. Поворозник, О. Романів тощо. Отже, існують вагомі передумови становлення та розвитку медичного туризму в Україні. Проте, на сучасному етапі не повному обсязі визначено всі особливості функціонування медичного туризму в Україні за особливих умов, зокрема COVID-19 та повномасштабне вторгнення РФ на території нашої держави. Власне це й визначає актуальність та практичне значення теми дослідження.

Мета та завдання дослідження. *Метою бакалаврської роботи є обґрунтування теоретичних засад та прикладних положень удосконалення організаційних аспектів розвитку медичного туризму в Україні. Мета дослідження зумовлює виконання наступних завдань:*

- з'ясувати сутність, основний зміст та підходи до класифікації медичного туризму;
- визначити організаційно-управлінські фактори формування і розвитку медичного туризму в Україні;
- здійснити оцінку функціонування та тенденцій розвитку медичного туризму в Україні;
- провести аналіз досвіду Туреччини щодо ефективного розвитку ринку туристично-медичних послуг;
- виявити шляхи оптимізації організаційного механізму розробки та реалізації медичного туристичного продукту;
- розробити проєкт медично-пізнавального туру «Подільська Швейцарія».

Об'єкт дослідження – медичний туризм в Україні.

Предмет дослідження – теоретичні, організаційні, управлінські та прикладні аспекти розвитку медичного туризму в Україні.

Методи дослідження. Для розв’язання визначених завдань було використано комплекс теоретичних та емпіричних методів дослідження. Зокрема, у роботі застосовано наступні методи емпіричних досліджень: аналіз та синтез – для з’ясування сутності та змісту медичного туризму; метод класифікацій – для визначення видів медичного туризму; факторного аналізу – для встановлення організаційно-управлінських факторів формування і розвитку медичного туризму в Україні; порівняльного аналізу – для аналізу загальних світових тенденцій розвитку медичного туризму; проектного управління – для розробки проекту медично-пізнавального туру «Подільська Швейцарія».

Інформаційною базою дослідження є наукова вітчизняна і зарубіжна література з теми дослідження, нормативно-правові акти України, міжнародні правові акти, аналітичні та статистичні матеріали.

Практичне значення результатів дослідження полягає у визначенні перспективних напрямів розвитку медичного туризму в Україні, які можуть мати прикладне втілення через розробку регіональними та місцевими органами влади, туристичними підприємницькими організаціями інвестиційних проєктів.

Апробація результатів. Основні теоретичні положення і висновки бакалаврської роботи були апробовані на науково-практичних заходах, а саме: Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції молодих учених та студентів «Сучасні проблеми та перспективи економічної динаміки» (м. Умань, 2021 р.), Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Теорія і практика розвитку туризму: досвід, проблеми, інновації» (м. Харків, 2024 р.).

Структура роботи: бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить – 54 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

1.1. Сутність, основний зміст та підходи до класифікації медичного туризму

Одним із головних наслідків процесу глобалізації є поява нового явища «медичний туризм», який з кожним роком процвітає, і велика кількість громадян у всьому світі відкриває для себе нові можливості, пов'язані з цим видом туризму. Сектор медичного туризму є невід'ємною частиною індустрії послуг і відіграє важливу роль у збільшенні торговельного балансу країни. З макроекономічної точки зору це викликано різними факторами, такими як демографічна структура, фактори глобалізації та технологічні зміни. Окрім вищезазначених факторів, геополітичні та економічні тенденції також відіграють важливу роль, включаючи стратегії ціноутворення, споживчий попит та певні регіональні чи економічні фактори, пов'язані з капіталовкладеннями та економічною політикою.

Тому варто зазначити, що медичний туризм виконує основні соціальні функції, пов'язані з лікуванням і профілактикою захворювань, а також різноманітні заходи, спрямовані на охорону здоров'я всіх громадян. З економічної точки зору впровадження нового туризму допомагає країні вийти на нові ринки туристичних послуг і допомагає отримати значні прибутки. Медичний туризм – напрям сучасного туризму, метою якого є організація лікування громадян, які виїжджають за кордон [31, с.263].

Поїздки за кордон з метою оздоровлення не є чимось новим. З початку XVIII століття, заможні пацієнти з країн, що розвиваються, їздили на лікування до медичних центрів європейських країн і Сполучених Штатів. Ця тенденція почала змінюватися наприкінці XX століття. У XXI столітті через глобалізацію комунікаційних і транспортних технологій громадяни з низьким

та середнім рівнем достатку почали відвідувати країни, що розвиваються, які також надають якісні медичні послуги.

З кожним роком медичний туризм стає все більш популярним серед людей, які бажають підлікуватися, і ось чому [20, с.74.]:

- висока цінова політика країни на медичні послуги;
- забезпечення високих стандартів медичного обслуговування та використання більш інноваційних технологій для лікування в інших країнах;
- бажання мати якісні стандарти обслуговування та компетентних спеціалістів;
- можливість отримати медичні послуги швидше без очікування та великих черг;
- дотримання правил конфіденційності;
- можливість отримання медичних послуг, заборонених у країні проживання громадянина.

Таким чином, наведені вище фактори (які не є вичерпними) призвели до збільшення транскордонного руху пацієнтів.

У сучасних умовах існують різні розуміння та трактування сутності медичного туризму. Причина певного дисбалансу полягає в тому, що в пострадянський період медичний туризм у сучасному розумінні майже не існував і часто ототожнюється з відпочинковим та оздоровчим туризмом. Питання, пов'язані з медичним туризмом, досліджували у своїх наукових працях такі науковці, як М. Мальська та О. Бордун (які зосереджувалися на теоретичних аспектах та практиці організації медичного туризму в Україні), Є. Гнедік (розглядав питання регулювання медичного туризму), Є. Гапонова (досліджувала основні аспекти розвитку світового ринку медичних послуг), С. Галасюк (акцентувала увагу на сучасних умовах розвитку санаторно-курортної бази в Україні), А. Парфіненко (досліджував проблеми та перспективи розвитку оздоровчого туризму в Україні), М. Горовіц та Дж. Розенсвейг (запропонували концепцію клінічного туризму), М. Букман (орієнтований на географію виїзду для якісного лікування) тощо.

Тому для системного вивчення медичного туризму необхідно чітко усвідомлювати та розуміти значення цього явища. Тому нами систематизовано основні визначення медичного туризму з точки зору різних дослідників, які показано в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Систематизація наукових поглядів вітчизняних та зарубіжних вчених на визначення поняття «медичний туризм»

Автор, джерело	Визначення поняття «медичний туризм»
Bookman M., Bookman K. [32]	Медичний туризм – це подорожі для поліпшення свого здоров'я, а також економічна діяльність, що являє собою здійснення торгівлі послугами і є поєднанням, медицини і туризму.
Horowitz M., Rosensweig J. [34]	Переміщення пацієнтів з країн, які є розвиненими в інші держави для отримання за низькою вартістю медичної допомоги.
Асоціація медичного туризму [2]	Медичний туризм – це вид подорожі, коли пацієнти, які проживають в одній державі, подорожують до іншої країни з метою отримання якісної медичної, стоматологічної та хірургічної допомоги, отримуючи рівнозначну або значну більшу допомогу, ніж у власній державі, за рахунок доступних цін або вищий рівень якості надання допомоги.
Всесвітня туристична організація [35]	Один з видів туристичної діяльності, що передбачає використання доказової медицини, лікувальних ресурсів і медичних послуг з можливістю поєднати дозвілля і відпочинок.
Європейська Хартія Прав Пацієнтів в Україні [10]	Медичний туризм є одним із засобів виконання існуючих вимог Європейської хартії прав пацієнтів, яка була прийнята у 2002 р. стосовно забезпечення прав кожного громадянина на свободу вибору між різними медичними процедурами та установами (спеціалістами) на основі адекватної інформації.
Бордун О., Мальська М. [13], А. Романова А. [24], Малімон В. [12]	Медичний туризм є однією з форм лікувально-оздоровчого та лікувального туризму.
Гнедик Є. [5]	Медичний туризм – це вид господарської діяльності, який є невід'ємною складовою туристичної діяльності, що передбачає особливу процедуру формування та реалізації туристичного продукту який включає в себе як пакет загальних туристичних послуг, так і медичних послуг або лікувально оздоровчих (діяльність пов'язану з наданням медичних послуг та/або медичним втручанням), що здійснюється не лише загальними суб'єктами туристичної діяльності, а і суб'єктами, що мають особливий статус – статус закладів охорони здоров'я, що передбачає наявність спеціальних дозвільних документів на здійснення медичної практики

Примітка. Систематизовано автором.

Отже, аналізуючи наукові думки вітчизняних та зарубіжних вчених та організацій, можна зробити висновок, що медичний туризм – це, перш за все, напрямок туризму, який організовує та надає якісні медичні послуги, такі як лікування та діагностика захворювань у своїй країні та за кордоном, а також для відпочинку та розваг.

У більшості випадків науковці відзначають, що медичний туризм є доцільною формою оздоровчого або wellness-туризму. Нині ця позиція набуває все більшої популярності серед вітчизняних дослідників. Але варто зауважити, що досить багато зарубіжних вчених вважають ці два поняття не одним і тим же. Wellness-туризм – це інноваційна концепція дозвілля – це досягнення фізичної гармонії та духовної та психологічної рівноваги через активну оздоровчу діяльність. Що стосується оздоровчого туризму, то варто зазначити, що він явно відрізняється від туристичної діяльності. Туристична діяльність базується на діяльності громадян і використовує систематичне використання для покращення здоров'я, профілактики та лікування захворювань [23, с.80]. Інтеграція цих понять з медичним туризмом зрозуміла, оскільки лікувально-оздоровчий туризм охоплює медичний туризм. У зв'язку з цим клінічний медичний туризм необхідно відокремити від курортного медичного туризму. Розберемо їх детально.

Основною функцією медичного клінічного туризму є відвідування спеціалізованих медичних закладів, проведення втручань і супутніх процедур. Лікувально-курортний туризм, навпаки, базується на методах курортології і досягає бажаних результатів, яких можна досягти за рахунок використання природних лікувальних факторів чітко визначених курортних зон. Варто зазначити, що медичний оздоровчий туризм не обов'язково є медичним, тобто не передбачає отримання медичних послуг. Виходячи з цього, оздоровчий ефект буде досягатися за рахунок активного лікувального впливу. Наприклад, поїздки на курорти з термальними джерелами, грязями, бальнеотерапією та оздоровчими закладами, а також поїздки в зарубіжні клініки з метою контрольного обстеження (яке зазвичай можна проводити в країні проживання

громадян) у поєднанні з заходами або екскурсії в інші дні свята, відносяться до санаторно-курортного туризму.

Оскільки існують різні підходи до висвітлення сфери медичного туризму, існують і різні його класифікації. Найбільш поширеними є два типи класифікації медичного туризму:

- 1) Класифікація за напрямками медичного туризму;
- 2) Класифікація за видами та організаційними формами лікувального туризму.

Деякі вчені пропонують розділити медичний туризм на напрямки та навчання відповідно до існуючих сегментів міжнародного ринку. Найбільш повною, на нашу думку, є класифікація запропонована Гунченко О.О. [7], а саме:

1. Медичний туризм, при якому надається якісна медична допомога з використанням передових медичних технологій і найсучасніших медикаментів, які допомагають виявляти загрози життю і не скорочують тривалість життя людей. Найчастіше до такого виду туризму звертаються пацієнти з такими діагнозами: онкологія, трансплантація органів, операція на серці та ін.. Представлений в розвинених країнах світу: США, Канаді, Ізраїлі, Німеччині, Італії.

2. Діагностичний туризм, здійснюється на основі наявності найсучаснішого діагностичного обладнання та висококваліфікованих спеціалістів, що дозволяє пацієнту отримати найбільш відповідний діагноз для подальшого успішного лікування. Часто цей тип поєднується з комбінованим лікуванням, використовує лабораторні дослідження, діагностику організму, виявлення захворювань на ранніх стадіях. Є популярний у США, Канаді, Ізраїлі, Німеччині, Італії та інших країнах.

3. Реабілітаційний туризм включає реабілітацію та відновлення організму і стану людини після важкої хвороби або операції. Найбільше представлений в Австрії, Фінляндії, Ізраїлі та США.

4. Б'юті-туризм, який використовує пластичну хірургію, косметологію. Основними представниками є країни: Швейцарія, Італія, США, країни Балтії.

5. Лікувально-оздоровчий туризм, що характеризується наступними видами: бальнео, гірський, кліматичний і пустельний туризм, представлений в Середземномор'ї та Прибалтиці.

6. Бальнеологічний туризм, основними складовими якого є використання мінеральних вод і лікувально-оздоровчі процедури, що проводяться під наглядом лікаря в Чехії, Німеччині, Україні, Угорщині та Грузії.

7. Термальний туризм включає лікування в мінеральних і термальних джерелах більшості гірських країн - Німеччини, Угорщини, США, Італії, Словенії.

8. Декретний туризм, тобто поїздка в іншу країну для народження дитини та отримання громадянства цієї країни для немовля.

9. Репродуктивний туризм, основним показником якого є лікування безпліддя у іншій країні, часто практикують у США, Індії та Таїланді.

10. Трансгендерний туризм існує в Індії та Таїланді.

11. SPA та оздоровчий туризм включає тури на курорти-спа (готельні комплекси з центрами СПА з лікувально-оздоровчими процедурами, басейнами, лікувальними ваннами, масажними кабінетами). Досяг найбільшого розвитку в таких країнах: Ізраїль, Чехія. Республіка, Угорщина, Австрія, Швейцарія, Німеччина.

Отже, розвиток туристичної інфраструктури, різних сегментів ринку медичних послуг надає змогу отримати медичну допомогу (задовольнити конкретний попит) і з урахуванням індивідуальності пацієнта, і з урахуванням масового споживання та місця розташування.

1.2. Організаційно-управлінські фактори формування і розвитку медичного туризму в Україні

Управління та регулювання діяльності у сфері медичного туризму в Україні базується на багатьох законодавчих актах і частково на досвіді європейських країн. Європейські країни створили єдиний механізм нормативно-правового регулювання туризму та постійно його оновлюють відповідно до вимог часу. Це є підставою вважати, що в країнах ЄС діє унікальний єдиний туристичний простір. У цьому контексті медичному туризму приділяється особлива увага, насамперед через створення належних умов для захисту життя та здоров'я пацієнтів і забезпечення найвищого рівня здоров'я для кожного.

Авторитетною міжнародною некомерційною організацією в галузі медичного туризму є Асоціація медичного туризму (АМТ). Це некомерційна торгова асоціація медичного туризму та глобальної галузі охорони здоров'я, заснована на членстві (члени поділяють спільну мету – надавати пацієнтам найвищий рівень медичної допомоги). Це незалежна компанія, яка координує догляд за пацієнтами та виїзд в іншу країну для отримання медичної допомоги [36].

З точки зору управління медичним туризмом на національному рівні необхідно з'ясувати основних суб'єктів економічних відносин у цій сфері. До суб'єктів господарських відносин належать: суб'єкти туристичної діяльності, туристичні агентства, медичні та оздоровчі заклади, суб'єкти господарювання, що надають туристичні послуги, інші суб'єкти господарювання або (рис. 1.1).

Регулювання діяльності у сфері медичного туризму залежить від формування та реалізації національної політики у цій сфері. Відповідно до особливостей функціонування ринку послуг медичного туризму встановлено національну модель нагляду за діяльністю у сфері медичного туризму [4], яка має охоплювати такі функції: управління, контроль та захист суспільних інтересів.

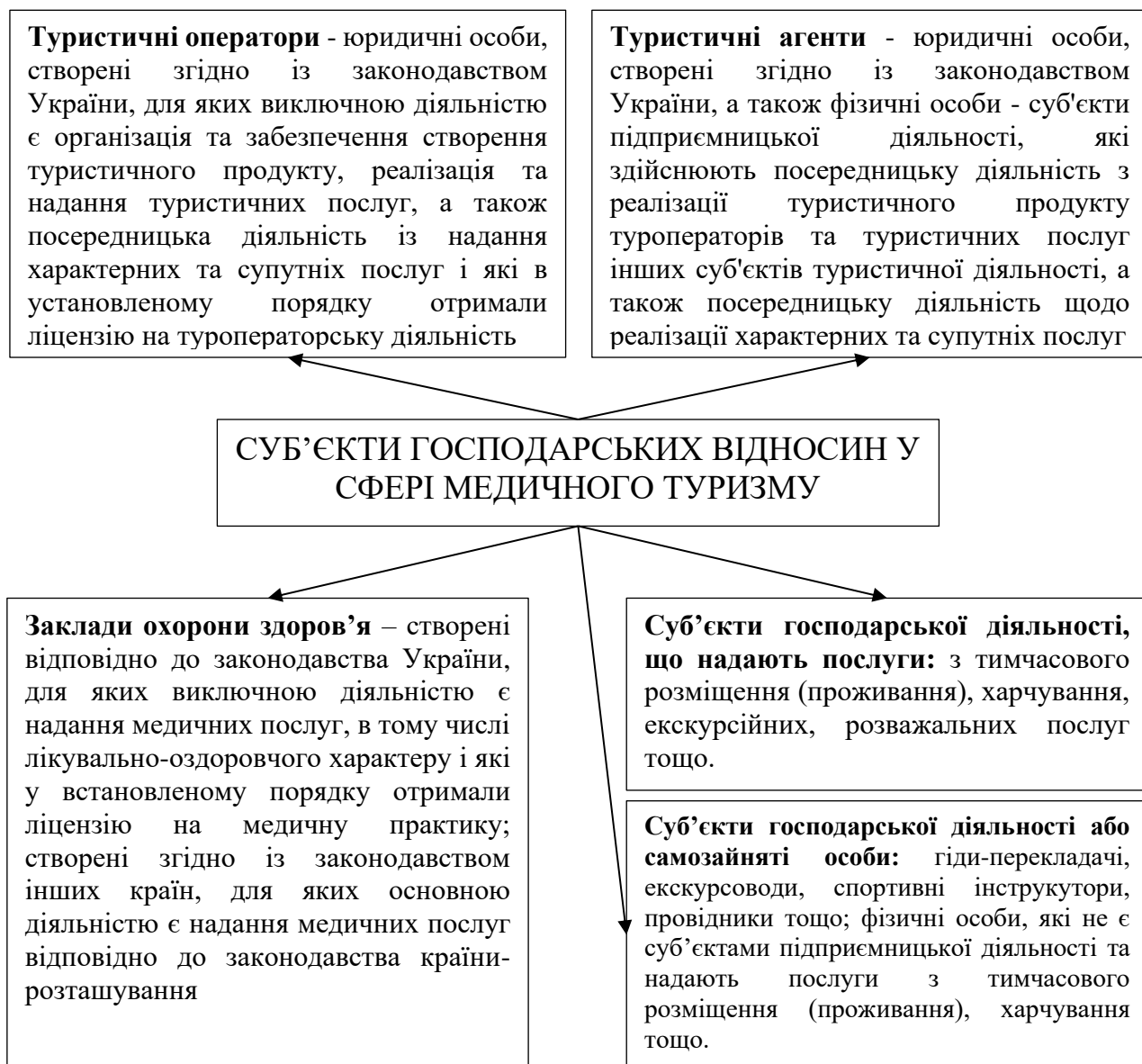

Рис.1.1. Суб'єкти господарської діяльності в медичному туризмі

Примітка. Складено автором.

Функція управління передбачає:

- ініціативні активні зобов'язання, які покладаються на суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність у сфері медичного туризму, шляхом отримання ліцензії на провадження відповідних видів діяльності, а саме: діяльності туropераторів у сфері медичного туризму, медичної практики (з внутрішнім та міжнародним медичним туризмом);

- внесення до переліку, створеного МОЗ, закордонних медичних закладів, для надання медичних послуг під час виїзного медичного туризму;

- виконання інших вимог законодавства, спрямованих на забезпечення якості туристичних і медичних послуг;
- державна підтримка діяльності у сфері медичного туризму шляхом формування податкових пільг, запровадження пільгових систем інвестування та сприяння розвитку курортів;
- розширення міжнародного співробітництва та лібералізація щодо відкриття в'їзних віз медичного туризму для іноземців.

Реалізація контрольної функції включає:

- попередній контроль, що забезпечується роботою спеціально уповноважених органів, що видають спеціальні ліцензії суб'єктам комерційної діяльності на провадження окремих видів діяльності - туристичної, медичної та іншої діяльності, що потребує ліцензійного типу;
- поточний контроль, що здійснюється протягом усього періоду діяльності суб'єкта господарювання, за дотриманням законодавства у сфері медичного туризму;
- наступний контроль фактично полягає у перевірці юридичних та відповідних фактів відповідно до вказівок контролюючого органу.

Функція захисту суспільних інтересів здійснюється через:

- позбавлення права займатися певними видами діяльності;
- притягнення суб'єктів господарювання у сфері медичного туризму до матеріальної та юридичної відповідальності за порушення правил провадження такої діяльності;
- інші види юридичної відповідальності, передбачені законодавством України.

При реалізації кожної функції необхідно враховувати, що медичний туризм – це сфера діяльності, безпосередньо пов'язана з найвищими людськими цінностями – життям і здоров'ям, яка потребує особливого порядку легітимації посередників (турфірм та агентів). Відсутність медичного персоналу створює соціальні ризики низької якості лікування. При виконанні цих функцій слід також враховувати, що основними суб'єктами медичного

туризму, а також посередниками (турфірмами, агентами) є медичні заклади та санаторії, які надають медичні послуги, пов'язані з медичними втручаннями, але МОЗ не бере участь у легітимації посередників.

Медичний туризм відіграє важливу роль не тільки для туристів і пацієнтів, а й для приймаючих країн. Крім того, вважаємо, що необхідно саме розглядати функції, які він виконує, з точки зору існуючих галузей [34], а саме:

- для державного управління: забезпечує розвиток економічної сфери країни, отримання прибутку, оподаткування, збільшення кількості закладів охорони здоров'я та частки робочих місць, підвищення рейтингу та популярності країни;

- для населення: забезпечення нових можливостей працевлаштування, доступу до якісних медичних послуг, вдосконалення навичок та компетенцій;

- для професіоналів у сфері маркетингу: забезпечення можливостей працевлаштування та створення попиту на рекламу та розробку веб-сайтів;

- для медіа та журналістів: надання тем наукового та актуального дослідження, написання підручників та наукових статей для популяризації медичного туризму та детального проінформувати громадян пропонованих можливостей;

- для ІТ-спеціалістів: можливості для створення нових програм і додатків;

- для консультантів і бізнес-експертів: збільшити кількість клієнтів консультантів з розвитку бізнесу та стартапів, збільшити кількість спікерів, аналітиків, організаторів заходів, можливостей органів сертифікації та акредитації.

Не менш важливим є вплив медичного туризму на місцеве населення країни призначення. Тому що отримані прибутки допомагають підвищити доступність та якість медичних послуг для громадян там, де вони проживають. Ще одна особливість полягає в тому, що розвиток медичного туризму дозволяє уникнути стрімкого потоку людей. У країні, де медицина процвітає, фахівці з професійною кваліфікацією навіть не прагнуть іммігрувати в пошуках кращих

можливостей. Загалом зростаючий попит на якісні медичні послуги в країнах, що активно розвиваються, призвів до збільшення інвестицій не лише в туристичну галузь, але й у транспорт та інші сектори інфраструктури, покращуючи інфраструктуру та якість охорони здоров'я [14].

Отже, варто зазначити, що медичний туризм – це цілісна система, яка взаємопов'язана національною інфраструктурою, що впливає на розвиток регіону та забезпечує його конкурентоспроможність на ринку.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

2.1. Оцінка функціонування та тенденцій розвитку медичного туризму в Україні

Медичний туризм став одним із найпопулярніших сучасних туристичних напрямків, що пов'язано з глобалізацією суспільства. Обсяг інвестицій у цю галузь зростає з кожним роком. Медичний туризм лежить на стику медицини та економіки, оскільки медичні туристи більш платоспроможні, ніж звичайні туристи. Розвинені країни вважають цю галузь пріоритетним напрямком економічного розвитку.

В'їзний медичний туризм став популярним в Україні не так давно. Створення Української асоціації медичного туризму (УАМТ) в 2013 році стало великим кроком вперед. УАМТ – некомерційна організація, головною місією якої є популяризація України як напрямку медичного туризму, підвищення якості медичних послуг країни та допомога місцевим жителям у лікуванні за кордоном. УАМТ є членом Всесвітньої асоціації медичного туризму та представлена в Громадській Раді при МОЗ України. Організація не була створена давно, але досягла значних результатів і стала однією з найактивніших і авторитетних асоціацій медичного туризму в країнах Центральної та Східної Європи. Сьогодні до складу асоціації входять понад 100 державних медичних організацій та міжнародних клінік із 14 країн світу [30].

Основними перевагами України є її географічне розташування у Східній Європі, транзитні транспортні шляхи та цінова політика. Вартість медичних послуг у два-три рази нижча, ніж у найпопулярніших центрах медичного туризму, відсутність черг та велика кількість медичних послуг. У перспективі Україна може конкурувати з провідними країнами світу в багатьох галузях медицини. Особливо це стосується репродуктивних клінік, стоматології та

офтальмології, які оснащені сучасним обладнанням і мають кваліфікований персонал, результати лікування якого вражають [3, с. 24].

Аналізуючи виїзний туризм з України за останні п'ять років, стає зрозуміло, що основна увага приділяється отриманню медичних послуг з лікування захворювань шкіри, печінки, серця, нирок, розривів м'язів, обстеження та пластична хірургія. Також слід зазначити, що більшість туристів приїжджають спеціально для діагностики. В окремий сегмент національного ринку виїзного туризму виділено надання косметичних послуг, у тому числі пластичної хірургії.

Звідси можна з'ясувати основні причини виїзду за кордон [13]:

- діагностика складних клінічних випадків;
- вимагає унікальних методів лікування, таких як трансплантація органів;
- дорогої медичної техніки в нашій країні ще немає;
- рідкісні медичні процедури, які не проводяться в Україні;
- потрібна консультація та лікування у старшого спеціаліста.

Це підтверджують дані Української асоціації медичного туризму, згідно з якими структура виїзного медичного туризму в Україні становить: 40 % – лікування; 30 % – оздоровлення; 25 % – діагностика; 5 % – медичне туристичне страхування (рис 2.1).

Однією з першочергових умов розвитку регіонального ринку медичного туризму в Україні та його основною спрямованістю є, насамперед, залучення іноземних туристів, оскільки цей фактор підвищить популярність та сприятиме розвитку всього сектору вітчизняного туризму країни, і її приплив буде значним вхідні фінансові потоки накопичуються в регіоні.

Приваблення туристів базується на системі їх бажань і зовнішніх стимулів до придбання турів. Основними причинами відвідування лікувальних турів можна вважати оперативність (тобто якість надання медичних послуг) та їх виконання.

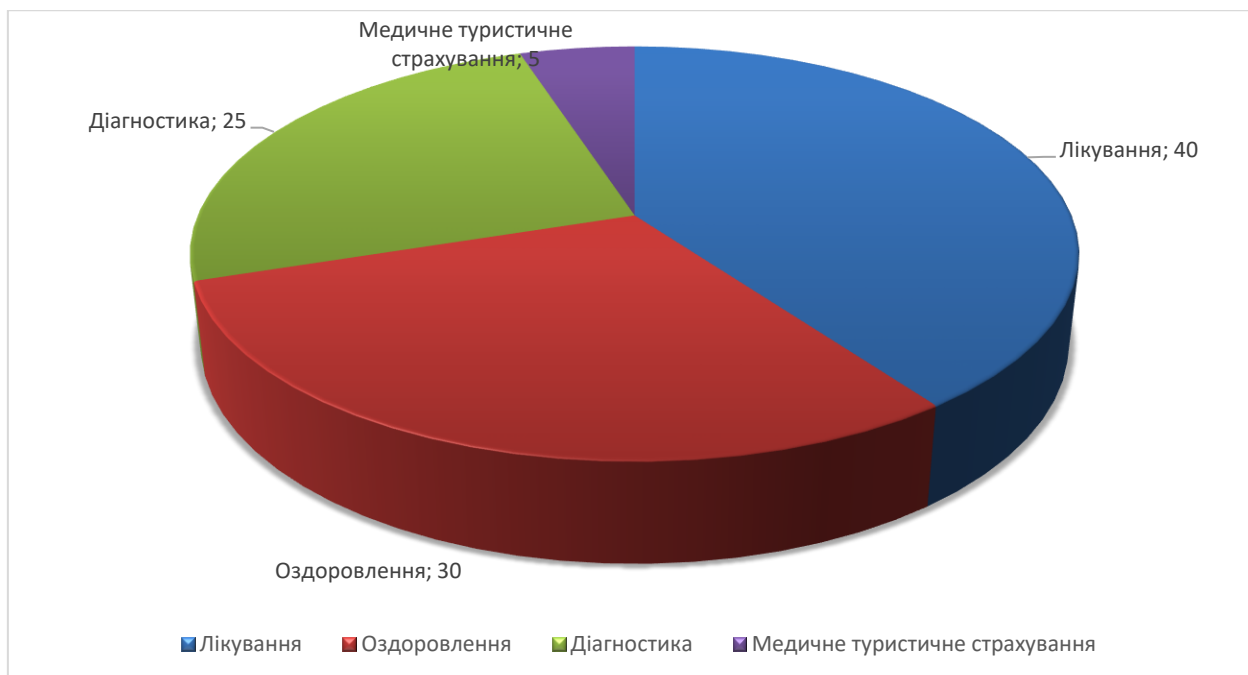

Рис. 2.1. Структура послуг виїзного медичного туризму в Україні

Примітка. Складено автором на основі [30].

За оцінками експертів, кількість медичних центрів в Україні, які обслуговують іноземних пацієнтів, становить приблизно 50-70% [19].

Єдиного рейтингу найкращих медичних закладів України не існує, але топ-10 можна визначити за відгуками пацієнтів та здатністю прийняти іноземних відвідувачів на найвищому рівні, як показано на рисунку 2.2.

Цільовими напрямками в'їзного медичного туризму в Україну є стоматологія та лікування безпліддя. Можна відзначити інтерес іноземних пацієнтів до галузей відновної медицини, офтальмології та радикальної медицини (кардіологія, терапія стовбуровими клітинами).

Санаторії можна назвати одним із провідних напрямків розвитку медичного туризму. Значний інвестиційний потенціал для розвитку в'їзного лікувального туризму мають мінерально-грязьові та бальнеологічні курорти України. Особливо мінеральні води Трускавця та Закарпаття, Моршин, Миргородське Полтавської області, Сатанів Хмельницької області, радонові джерела у Вінницькій області (Хмільник), соляні шахти в Донецькій області (Соледар), санаторій Бердянськ та багато інших місць.

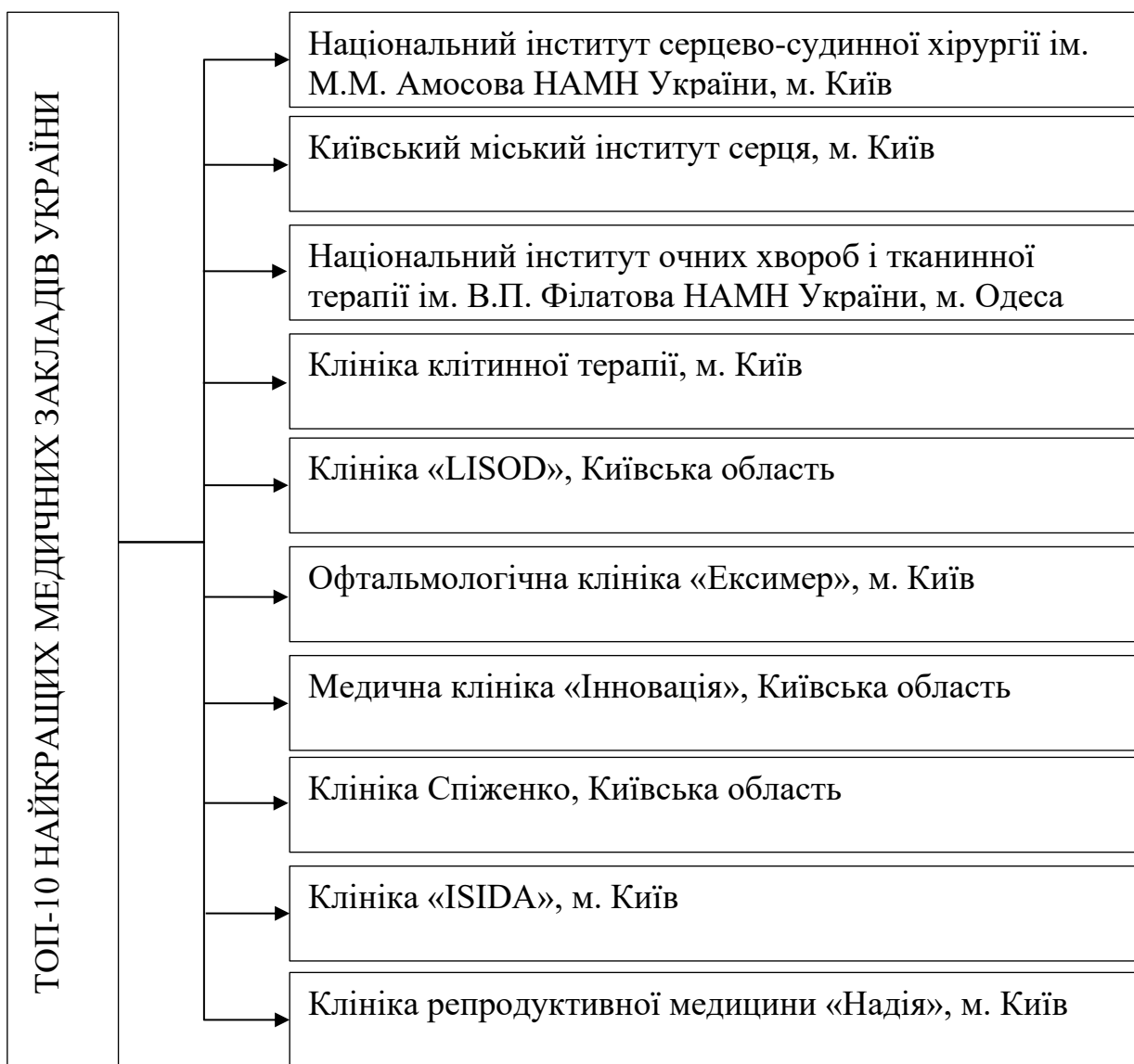

Рис. 2.2. Топ-10 медичних закладів України

Примітка. Складено автором.

Найважливішим напрямком в'їзного медичного туризму в країні є надання медичних послуг у сферах репродуктивної медицини та стоматології, офтальмології та кардіології, естетичної медицини, пластичної хірургії та санаторно-курортного лікування, клітинної інженерії, в тому числі з використанням банку пуповинної крові.

Нинішня ситуація операторів та закладів медичного туризму в Україні далеко не найкраща. Мало компаній, які пропонують послуги з організації медичного туризму і при цьому є надійними та популярними серед українців. Зараз ми можемо говорити лише про 4 надійні компанії:

Sofort Med – спеціалізується на супроводі лікування в німецьких клініках. Вони допомагають українцям організувати поїздки за такими напрямками: онкологія, стоматологія, ортопедія, пластична хірургія, кардіологія та гінекологія. Послуги компанії є фіксованими і не залежать від рахунку клініки. Клієнти обирають один із трьох стандартних пакетів підтримки: легкий трансфер в одну сторону, 3 години медичного перекладу та 3 сторінки письмового медичного перекладу, комфортний трансфер, 15 годин медичного перекладу та 10 сторінок медичного тексту, бізнес-трансфер, 30 годин медичного перекладу переклад необмежений медичний переклад і письмовий переклад [39];

- MediGlobus. Компанія організовує лікування в більш ніж 60 регіонах в більш ніж 23 країнах і співпрацює з більш ніж 300 медичними установами по всьому світу. Співробітники компанії організують усі етапи поїздки: вибір медичного закладу, лікаря, візову підтримку, бронювання квитків, бронювання готелю, транспортування до лікарні, письмовий та усний переклад документів [37];

- MedGlobal. Міжнародний провайдер підбору та організації лікування за кордоном. Компанія організовує поїздку з урахуванням усіх етапів: збір медичної документації, підбір клініки та спеціалістів, розрахунок вартості лікування, оформлення візи, прибуття в аеропорт та зустріч, переклад документів, перекладацькі послуги. Цей провайдер має лікарні-партнери в Туреччині, Австрії, Німеччині, Швейцарії та Ізраїлі та організовує будь-які види лікування [28];

- MedTour. Пропонує наступні послуги: запис на прийом до лікаря, консультації провідних експертів галузі, візова підтримка, організація перельоту, бронювання готелів, організація трансферу та цілодобова онлайн-підтримка під час та після поїздки. Компанія співпрацює з клініками багатьох країн світу для організації будь-якого виду лікування [28].

Найгострішою проблемою для України, як і для всього світу, стала пандемія COVID-19, яка повністю зупинила світовий туристичний ринок.

Тисячі пацієнтів були змушені відкласти лікування через закриття кордонів. Медичний туризм є однією з перших галузей, яка постраждала, і може потребувати найдовшого періоду для відновлення. До 2021 року, коли країни відкрили свої кордони, 24 лютого 2024 року рф розпочала повномасштабне вторгнення в Україну, що сильно вдарило по медичній системі, яка почала зосереджувати свої зусилля на лікуванні поранених солдатів.

Для того, щоб галузь в країні розвивалася ефективніше, необхідно орієнтуватися не лише на столицю, а й на регіональний розвиток, оскільки кожен регіон України має можливість стати медичним центром. У кожному регіоні є велика кількість висококваліфікованих медичних закладів і старовинних курортів з відповідними зовнішніми та природними умовами, на яких можуть бути створені повні медичні центри, де пацієнти можуть отримати комплексне лікування.

Однак серйозною проблемою є якість медичних послуг, оскільки не всі медичні установи готові приймати іноземних пацієнтів. Безумовно, основними гравцями українського медичного туризму та медичного ринку є приватні клініки, все більше яких максимально наближають свої послуги до європейських стандартів та підбирають для лікування найкращих спеціалістів. Що стосується державних лікарень, то вони не готові піти на такий крок, тому що там немає налагоджених служб, більшість із них старі та застарілі, не мають належного медичного обладнання та комфортних умов для лікування пацієнтів, а також не рідкість некомпетентні лікарі. Варто зазначити, що деякі з них, особливо в менших містах, не готові приймати навіть місцевих жителів, не кажучи вже про іноземців.

Певне уповільнення ефективного розвитку медичного туризму в Україні також пов'язане із застарілою інфраструктурою та низькими стандартами обслуговування. Відсутність офіційних професійних туристичних агентств позначається на співпраці з посередниками, що призводить до зайвих витрат і затримок у процесі лікування [9, с.14].

Багато іноземців при виборі місця лікування звертають увагу на наявність міжнародної сертифікації. Найбільш визнаним сертифікатом є JCI (Joint Commission International), органи з акредитації якого представлені в понад 40 країнах.

Ключові компоненти, що забезпечують регіональний та національний розвиток ринку медичного туризму в провідних регіонах світу, включають:

- вигідне географічне розташування району;
- регіон має добре розвинену інфраструктуру, особливо транспорт і послуги, які відповідають міжнародним стандартам;
- наявність туристичної бази в районі та можливість організації індивідуальних туристичних маршрутів з урахуванням стану здоров'я споживачів медичних послуг;
- заробітна плата мешканців у цьому районі відносно низька, особливо на ринку медичного туризму;
- мінімізація бар'єрів для входу іноземних гравців на ринок медичного туризму, в тому числі бюрократичних, адміністративних та візових;
- гармонійне поєднання найбільш поширених медичних послуг у діяльності лікувальних і туристичних установ;
- медичні установи відповідають міжнародним стандартам і підтверджені сертифікатами сертифікації (JCI, TAS та ін.);
- наявність висококваліфікованих медичних спеціалістів;
- прозора та зрозуміла законодавча база для всієї діяльності учасників ринку медичного туризму;
- надавати актуальну та достовірну інформацію про події.
- принцип безперервності функціонування закладів на регіональному ринку медичного туризму, а саме: «у процесі надання комплексу послуг та просування нових сфер діяльності через розширення та модернізацію існуючих послуг вони безперервно розвиваються як система, їх інформаційне забезпечення та вдосконалення»;

- загальний позитивний політичний та соціально-економічний клімат в країні та регіоні - центр медичного туризму;
- надання якісних послуг зв'язку, доступність фінансово-кредитних банківських послуг в регіоні тощо.

Стратегію розвитку в'їзного медичного туризму в Україні рекомендовано передбачити такі етапи [6, с. 65]:

1. Вибір сфери медицини, на якій слід зосередитися в першу чергу.
2. Вибір найкращих цільових ринків в Україні та сегментування їх за регіонами.
3. Проведення внутрішнього опитування цілей ринку медичного туризму для розуміння їх готовності працювати у сфері медичного туризму та позиціонування щодо міжнародних стандартів (систем якості ISO).
4. Розробка та запровадження організаційно-правових засад функціонування сфери медичного туризму в Україні.
5. Орієнтація на страхування та медичне обслуговування.

Отже, можна зробити висновок, що для розвитку медичного туризму в Україні є досить потужне підґрунтя. Щомісяця, іноді навіть щотижня, в Україні відкриваються нові клініки з сучасним обладнанням, інвесторами яких є як українці, так і іноземці. В останні роки необхідність становлення та розвитку медичного туризму в нашій країні обговорюється на найвищому рівні. формує стратегію та плани розвитку. Тому всі розуміють, що за підтримки держави можна прискорити розвиток не лише медичного та оздоровчого туризму, а й української медицини та туризму.

2.2. Аналіз досвіду Туреччини щодо ефективного розвитку ринку туристично-медичних послуг

Туреччина є однією з найбільш розвинутих туристичних країн світу. За офіційною статистикою UNWTO, за останні роки ця країна посідає шосте місце у світі за кількістю іноземних туристів. Згідно з оприлюдненими даними,

щороку цю країну відвідують близько 4 мільйонів іноземних відпочиваючих. Бюджет Туреччини отримує до 4 мільярдів доларів США від туризму [40].

У Туреччині в туристичній сфері працює понад 2 млн. осіб (понад 510 тис. є безпосередніми працівниками туристичної сфери та туристичних агентств, понад 1,5 млн. працюють у сфері послуг). Найбільшими туристичними компаніями Туреччини є: Odeon Tours, Balina, A-Class Travel, Coral Travel, TUI, Anex Tour, Holiday Market Service, Sanmar, Pegasus та ін. Ця країна має гарні природні умови для розвитку багатьох напрямків туризму, особливо пляжного, відпочинкового та загальнооздоровчого, оскільки омивається водами чотирьох теплих морів (Середземного, Чорного, Егейського та Мармурового). Туреччина потрапляє в субтропічну середземноморську кліматичну зону з високими літніми температурами та досить теплими зимовими температурами, прагнучи прийняти восьмимісячний туристичний сезон для пляжного відпочинку. Загальна площа пляжно-рекреаційної зони становить понад 7200 км, у тому числі майже 400 великих пляжів і близько 3000 готелів на майже 900 тис. місць [8].

Крім того, Туреччина посідає друге місце в Європі з більш ніж 1300 термальними джерелами. На її території знаходяться 35 національних парків і заповідників. Фактори для розвитку культурно-пізнавального туризму в Туреччині також досить сприятливі, оскільки на її території зосереджено багато історико-культурних пам'яток та інших об'єктів для розвитку цього туристичного напрямку.

Сучасний туристичний сектор Туреччини спеціалізується на пляжно-відпочинковому, культурно-історичному, оздоровчому, спортивному, водному, лікувальному, гастрономічному, екстремальному та шопінг-туризмі. Сучасний туристичний комплекс Туреччини характеризується різноманітністю галузей і високою якістю послуг, а також поєднанням різноманітних додаткових ресторанних і готельних послуг, що відповідають міжнародним стандартам. Це дозволяє цій державі бути популярним на

міжнародному ринку туристичних послуг і залучати значну кількість іноземних туристів.

Це робить туристичний сектор Туреччини одним із найрозвиненіших у світі та відповідає міжнародним стандартам. Його туристичний продукт може конкурувати з іншими гігантами туризму на планеті, такими як Франція, Італія, США, Іспанія, ОАЕ тощо. Проте в останні роки політична нестабільність і загроза терористичних атак з боку проісламських сил, яка значно зросла за останнє десятиліття, були стримуючими факторами у розвитку іноземного туризму в Туреччині.

У 2020 році COVID-19 мав значний вплив на індустрію туризму в Туреччині та світі в цілому. Хоча ця держава фактично не закривала свої зовнішні кордони для іноземних туристів і всіляко намагалася забезпечити їх санітарно-епідеміологічне перебування на своїй території, основні європейські донори туризму (Німеччина, Чехія, Росія та Болгарія) фактично відмовились [27]. З метою подолання епідеміологічної загрози та профілактики вірусних інфекцій іноземних та внутрішніх туристів у курортних містах Туреччини та інших туристичних напрямках країни запроваджено державну програму «Сертифікат безпечного туризму». Останнє дозволяє туристам дотримуватися санітарно-епідеміологічних норм під час пандемії COVID-19, щоб виключити можливість зараження коронавірусом [29]. Ця програма є довгостроковою і включає наступні загальні положення щодо здоров'я та безпеки відпочиваючих, заходи щодо захисту здоров'я та безпеки обслуговуючого персоналу в Туреччині, заходи безпеки на пасажирському транспорті та інших туристичних об'єктах. Туреччина була однією з перших країн, яка надала іноземцям право вільного в'їзду в свою країну без контролю за допомогою спрощеної системи ПЛР-тестування.

З початком війни в Україні турецький уряд запропонував свої послуги посередника у вирішенні військового конфлікту. Туреччина засудила РФ за вторгнення в Україну, надала українській армії додаткові безпілотники та відкрила двері для українських біженців. Вона закрила протоку Босфор для

військових кораблів, щоб не допустити зосередження резервів у Чорному морі для масштабної десантної операції під Одесою. Вона також підтримала резолюцію Генасамблеї ООН про припинення участі рф в Раді з прав людини. Туреччина організувала переговори між рф та Україною, брала участь в обміні полоненими та сприяла укладенню угоди про експорт українського зерна. Але чим довше триває війна, тим більше запитань до Туреччини в Україні та західних країн. З одного боку, президент Ердоган відкрито засуджує дії рф в Україні та наполягає на тому, щоб окуповані території, особливо Крим, перейшли під контроль України. З іншого боку, Туреччина була єдиною країною НАТО, яка не ввела санкцій проти рф. Анкара не приєдналася до Європи в закритті свого повітряного простору, а російські літаки продовжують літати в турецькі аеропорти [16].

Отже, Туреччина є досить розвиненою туристичною країною зі значними ресурсами та численними туристичними об'єктами та комплексами. Її керівництво постійно прагне нарощувати туристичний потенціал усіх регіонів держави шляхом розробки нових стратегій туристично-економічного розвитку території із залученням як вітчизняного, так і європейського капіталу. У нинішніх умовах політико-економічного розвитку та епідеміологічної кризи Туреччина шукає нові шляхи стабілізації туристичного сектора та виходу його на світовий ринок. Тут створено хороші умови для розвитку нових перспективних галузей туристичних послуг, здатних залучити значні потоки іноземних туристів.

Одним із таких перспективних напрямків розвитку туризму є медичний туризм. За останні п'ять років країну щорічно відвідували від 500 тис. до 1,7 млн іноземних пацієнтів. Це одна з небагатьох країн, яка не збавила темпів навіть під час пандемії. Поступово змінювався рівень медицини, умови догляду та уявлення про важливість послуги. Зіткнувшись із цими змінами, турецький уряд ініціював реформу охорони здоров'я у 2000-х роках, щоб йти в ногу з часом, надавати кращі медичні послуги та бути конкурентоспроможним гравцем на ринку туристично-медичних послуг [38].

Наприкінці 2020 року Туреччина увійшла до топ-5 країн як популярний напрямок медичного туризму. За рік до пандемії у 2018 році 700 000 людей з різних куточків світу відвідали Туреччину для лікування. Очікувалося, що зі спалахом пандемії ця кількість знизиться через тривалий період без авіасполучення та зниження мобільності населення в усьому світі, але у 2020 році 1,2 мільйона людей прибули до Туреччини на лікування та відновлення. Загалом на це, за різними оцінками, було витрачено від 2,5 до 4 мільярдів доларів США – і це далеко не межа [38]. До кінця 2023 року країна планує приймати на лікування не менше двох мільйонів іноземців на рік.

Географічно на лікування до Туреччини їдуть люди з арабських країн, Західної Європи, балканських країн і колишніх радянських республік. Тому приїжджають громадяни не лише з країн із слаборозвиненою медициною, а й із країн, де рівень медицини дуже високий, але дорогий. Перші їдуть, бо не можуть отримати якісні послуги вдома, другі – щоб заощадити. Таким чином, ситуація дуже вигідна як для Туреччини, так і для медичних туристів. Турецькі клініки допомагають медичним туристам з Перської затоки, Великобританії, Німеччини та інших країн Західної Європи заощадити до 70% на витратах. Щоб підвищити корисність і привабливість цін, уряд звільнив туристів, які проходять лікування в закладах, сертифікованих Міністерством охорони здоров'я Туреччини, від ПДВ. Однак вирішальним фактором є не сама ціна, а її поєднання з якістю послуг. Оснащеність клінік, рівень підготовки лікарів, комфорт і сервіс на рівні 5-зіркових готелів зараз приваблюють іноземців до турецької медицини. Ще частіше море поруч. Без них знайомство з історією та культурою було б гарантованим, були б сили та бажання [11].

Пандемія принесла нові виклики. Забезпечення епідемічної безпеки для всіх хворих, незалежно від рівня сприйнятливості, досягнуто в короткі терміни. Цьому сприяли на рівні державного управління, адже від можливості почати або продовжити лікування залежало життя людей. Онкохворі українці першими вилетіли з України до Туреччини навесні 2020 року під час

карантину. Деякі консультації (де це можливо), на які пацієнти раніше літали особисто, тепер проводяться онлайн [38].

Турецька медицина не завжди була такою якісною. Щоб здійснити зміни, на початку нового тисячоліття Туреччина розпочала масштабну реформу своєї системи охорони здоров'я. За цей період усі громадяни отримали доступ до якісних медичних послуг, особливо завдяки запровадженню сімейної практики, рівень вакцинації населення перевищив 90%, значно знизився рівень смертності матерів і немовлят. З 2008 року всі елементи охорони здоров'я були об'єднані в систему страхування. Громадяни сплачують податок на оздоровлення у розмірі 3% і мають право безкоштовно користуватися всіма послугами державних лікарень. У приватних компаніях, які уклали договори з державою, - безкоштовно або зі знижками [11].

Між 2003 і 2013 роками Міністерство охорони здоров'я Туреччини реалізувало Програму трансформації сектору охорони здоров'я, щоб покращити надання медичних послуг, збільшити фінансування сектору охорони здоров'я та підвищити кваліфікацію медичного персоналу, від лікарів до медсестер. За 10 років по всій країні з'явилися лікарні західних зразків і зразків, лікарів масово відправляли за кордон на навчання, щоб навчитися користуватися новітнім обладнанням, яке Туреччина закуповувала у флагманів (згодом почала частково власні розробки та виробництво) [11].

Рівень медичних послуг у всьому світі зазвичай визначається за стандартами Joint Commission International. Підготовка до сертифікації та сам іспит займають приблизно два роки. Отримання міжнародного сертифікату є підтвердженням якості послуг та послуг. У Туреччині цю сертифікацію пройшли більше 35 медичних установ. Тобто, щоб отримати плоди, спочатку потрібно було правильно вкластися в поле. Сфери турецької медицини, які зараз особливо популярні серед іноземців, включають лікування раку, трансплантацію, неврологію та нейрохірургію, пластичну хірургію та косметологію, лазерну хірургію очей, трансплантацію волосся, стоматологію, особливо імплантацію, профілактичні медичні огляди, дерматологічні

проблеми, лікування ожиріння та ваги тощо. Відповідність основним міжнародним сертифікатам сприяє високій ефективності лікування. Наприклад, лікування раку відповідає міжнародним протоколам лікування Європейського товариства медичної онкології (ESMO) і Національної комплексної мережі онкологічних захворювань (NCCN). Турецькі лікарі з гордістю відзначають, що статистика в деяких сферах подолання раку (наприклад, раку простати) неухильно наближається до 100% успішності [11].

Однією з проблем, яка найбільше загострилася в період стрімкого зростання попиту на турецьку медицину, є мовний бар'єр. Нерозуміння лікаря впливає на довіру пацієнта, а отже, і на саме лікування. Провідні медичні працівники Туреччини володіють англійською мовою, оскільки більшість із них навчалися чи стажувалися за кордоном. Цього не можна сказати про всіх пацієнтів. Клініки, що спеціалізуються на медичних послугах для іноземців, зазвичай мають повний штат перекладачів для усного та письмового перекладу. Це робить клієнта зручнішим і легше пояснювати юридичні чи інші теми.

У країні є як державні, так і приватні клініки. Державні центри охоплюють усі регіони, тоді як приватні лікарні, як правило, працюють у великих містах і популярних районах. Тому лікувальний туризм часто поєднують з пляжним відпочинком.

Розвиваючи медичний туризм, Туреччина отримує кошти на модернізацію лікарень і підвищення якості обслуговування. Сьогодні в країні розвинуті практично всі популярні напрямки медицини: онкологія; нейрохірургія; ортопедія; кардіологія; стоматологія.

Також в Туреччині можуть лікуватися пацієнти із захворюваннями системи крові, різними проблемами з органами репродуктивної системи та ін. У сфері пластичної та естетичної хірургії Туреччина взагалі входить до топ-5 найпопулярніших країн серед медичних туристів. У клініках країни використовуються сучасні методики:

- проводити роботизовані операції;

- використовувати сучасні препарати, яких немає в країнах СНД;
- проведення трансплантації кісткового мозку та органів тощо.

При цьому медичні послуги в Туреччині в рази дешевші, ніж лікування в інших європейських і американських клініках. Ризики для здоров'я вдома та за кордоном майже однакові. До недоліків лікування в Туреччині для медичних туристів можна віднести [33]:

- факт поїздки в іншу країну, але Туреччина має одні з найзручніших зручностей. З більшості країн до турецьких міст можна долетіти за кілька годин.

- мовний бар'єр, який легко вирішити за допомогою співробітників міжнародних відділів. Для медичних туристів, які не володіють турецькою чи англійською, будуть надані перекладачі-координатори;

- необхідність планування медичної поїздки. Так, для лікування за кордоном необхідно підготувати та зібрати низку документів, записатися на прийом до клініки тощо. Однак ці турботи можна довірити досвідченим фахівцям з агентств медичного туризму, таких як <https://Clinicsoncall.com>.

Загалом клініки по всій країні намагаються зробити все можливе, щоб лікування було успішним. Використання сучасних методик гарантує відсутність побічних ефектів лікування в Туреччині і дозволяє пацієнтам максимально швидко повернутися додому з позитивними відгуками.

Переваги лікування в Туреччині [15]:

- у Туреччині лікування проводиться з такою ж високою ефективністю, як і в Ізраїлі, Німеччині та Іспанії;

- у клініках країни використовуються міжнародні протоколи, сучасні методики та інноваційні препарати;

- медичні центри пропонують високий рівень обслуговування. Для іноземних пацієнтів надаються додаткові послуги, такі як трансфер, допомога перекладача, бронювання готелів, організація екскурсій тощо;

- країна має розвинену інфраструктуру, тому проблем з пошуком доступного житла не виникне;

- у порівнянні з країнами ЄС вартість медичних послуг в Туреччині на 10-30% нижча.

Але найкраще і якісне лікування в лікарнях країни визначається кількістю медичних туристів, які щорічно відвідують клініки, і їх відгуками. Згідно зі статистичними даними, понад 95% пацієнтів місцевої лікарні мали найкращий досвід медичного туризму в Туреччині.

Україна має розвинену базу та потенціал для розвитку медичного туризму, але проблеми, які цьому заважають, залишаються невирішеними. Виходячи з досвіду Туреччини, система медичного туризму повинна працювати, для чого необхідно:

- створити ефективну модель маркетингової політики охорони здоров'я;
- покращити матеріально-технічну базу та впровадити сучасні медичні технології;
- удосконалити нормативно-правову базу;
- пройти міжнародну сертифікацію;
- налаштувати сервіс і підняти якість послуг на вищій рівень.

Перспективи ринку медичного туризму залежать, з одного боку, від того, наскільки державний, муніципальний і комерційний сектори зможуть надавати та просувати такі послуги за оптимальною ціною, враховуючи потреби споживачів, а також з іншого боку, від того, наскільки держава здатна підтримувати цей сегмент. Про це свідчить досвід турецьких компаній, що пропонують послуги медичного туризму, які несуть фінансові витрати на міжнародну сертифікацію, а також частину логістичних витрат споживачів таких послуг. Турецька компанія Turkish Airlines, значна частка якої належить державі, надає 50-відсоткову знижку на авіаквитки туристам, які приїжджають до країни на лікування. Крім того, Туреччина є лідером за кількістю клінік, які отримали міжнародну акредитацію JCI, що свідчить про високу якість медичних послуг і безпеку для клієнтів. Вартість акредитації досить висока

(від 35 тис. дол. США), а в Туреччині існує практика відшкодування цих витрат державою.

Тому, плануючи державну політику підтримки туристичної галузі в Україні, слід використовувати переваги використання державних інструментів, які сприяли розвитку туризму. Незважаючи на військові дії та анексію території, в Україні є можливість для розвитку туристичної галузі, що стає очевидним при вивченні світових тенденцій, особливо Туреччини, яка останніми роками потерпає від терористичних та військових загроз. Туреччина – досить розвинена туристична країна зі значними ресурсами та численними туристичними об'єктами та комплексами. Її керівництво постійно прагне нарощувати туристичний потенціал усіх регіонів держави шляхом розробки нових стратегій туристично-економічного розвитку території із залученням як вітчизняного, так і європейського капіталу. В нинішніх умовах політичного, економічного розвитку та епідеміологічної кризи Туреччина шукає нові шляхи для стабілізації туристичного сектора та його виходу на світовий ринок. Тут створено хороші умови для розвитку нових перспективних галузей туристичних послуг, здатних залучити значні потоки іноземних туристів.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ЗА ОСОБЛИВИХ УМОВ

3.1. Оптимізація організаційного механізму розробки та реалізації медичного туристичного продукту

Проведений у другому розділі комплексний аналіз функціонування ринку медичного туризму в Україні, дозволяє виділити ряд системних викликів, вирішення яких дозволило б інтенсифікувати процес надання туристично-медичних послуг у відповідності до запитів споживачів та рівнем інноваційного розвитку медицини як важливої частини соціального забезпечення будь-якої держави.

Нами було систематизовано дані виклики.

1. Відсутність міжвідомчої координації учасників державного регулювання ринку медичного туризму як у частині нормативно-правового забезпечення процесу надання туристичних послуг щодо стандартів надання медичної допомоги за окремими напрямками, як-от: профілактика, діагностика, лікування хронічних та інфекційних захворювань, а також розподіл завдань у рамках контрольної діяльності та соціальної та професійної акредитації. Питання встановлення еталону оцінки відповідності лікувально-оздоровчих установ і організацій вимогам ринку медичного туризму, на наш погляд, є дуже актуальним. На підтвердження цієї тези можна навести статистичні дані, які підтверджують мотиви вибору тих чи інших лікувальних закладів для туристичної поїздки. Респондентами були іноземні туристи, які користувалися різними медичними послугами за кордоном.

2. Недостатня кількість та низький рівень розробленості цільових програм та стратегій розвитку медичного туризму, які б враховували як потребу у наданні якісних медичних послуг, так і перспективи розвитку туризму та рекреації на території України.

3. Відсутність цілісної системи підготовки кадрів не лише спеціалізованих на наданні медичних та супутніх послуг, але й здатних приймати грамотні управлінські рішення щодо організації в'їзних та внутрішніх туристичних потоків з урахуванням специфіки споживача, у тому числі культура ділового та особистого спілкування, традиції та етнічні особливості поведінки, а також психоемоційні реакції на ті чи інші медичні заходи тощо.

4. Низька інноваційна активність вітчизняного сектору приватної та державної медицини, відсутність механізмів її вдосконалення на регіональному та державному рівнях.

Україна має великі перспективи для розвитку медичного туризму. Перш за все, це співвідношення ціни та якості. Медичні послуги в Україні значно дешевші, ніж в інших країнах, а результати лікування високі. Слід враховувати, що ми маємо унікальні медичні розробки, аналогів яким немає у світі. Україна може впевнено конкурувати з провідними країнами світу в багатьох сферах медицини. Значною мірою це стосується реанімаційних клінік, офтальмології та стоматології, які оснащені найсучаснішим обладнанням, мають висококваліфікований персонал вищої та середньої ланки та вражаючі результати лікування. Те ж саме стосується онкології та кардіології. Позитивно, що зараз в Україні створена сприятлива законодавча база у сфері репродукції та клітинної терапії. Тому інтерес до користування цією медичною послугою в Україні великий. Іноземні пацієнти онкологічних клінік теж дуже зацікавлені в лікуванні в нашій країні.

Слабким місцем медичного туризму є рівень правової захищеності від різного роду лікарської недбалості. Формування та реалізація політики державного регулювання діяльності у сфері медичного туризму в Україні характеризується недосконалістю та суперечливістю правового регулювання.

Для повноцінного функціонування медичного туризму як пріоритетної галузі як на державному, так і на регіональному рівнях необхідно реалізувати такі завдання:

- розробити систему ефективного стимулювання розвитку державної медицини та нового конкурентоспроможного продукту;
- модернізувати клінічний лікувальний процес;
- створити або модернізувати відповідну матеріально-технічну базу;
- покращити туристичну та транспортну інфраструктуру;
- збільшити кількість клінік, що спеціалізуються на прийомі іноземних пацієнтів;
- здійснювати перепідготовку медичного персоналу та підвищення кваліфікації спеціалізованих туристичних агентств і туроператорів;
- покращити або розвинути ефективний процес промислового фінансування;
- запровадити систему державно-приватного партнерства;
- розробити ефективну систему взаємодії з громадськими організаціями та державними органами для вирішення проблем галузі;
- пропонувати нові продукти для медичного туризму і тим самим виходити на міжнародний ринок;
- створювати спеціалізовані туристичні агентства;
- провести великі маркетингові кампанії, залучити міжнародні ЗМІ та міжнародні портали медичного туризму, приймати участь у виставках та взаємодіяти з міжнародними агентствами медичного туризму.

У контексті зазначеного, доцільно акцентувати увагу на основних складових організаційного механізму розробки та реалізації медичного туристичного продукту. Розробляючи туристичний продукт у сфері медичного туризму необхідно чітко виділити два основні процеси: розробка туристично-медичної послуги (рис. 3.1) та її реалізація, яка передбачає окреслення завдання та його вирішення із залученням медичних клінік за межами нашої держави.

Це допоможе визначити учасників реалізації ідей медичного туризму. Аналізуючи досвід нечисленних постачальників послуг медичного туризму,

було визначено певну поетапність процесу, якої необхідно дотримуватись, щоб забезпечити лікування в іноземній клініці:

Рис. 3.1. Основні етапи розробки туристично-медичних послуг

Примітка. Складено автором.

1. Підготовка з пацієнтом необхідної медичної документації відповідно до попереднього діагнозу та потенційних вимог закордонної клініки щодо надання основної (попередньої) інформації.

2. Медичний центр (або їх може бути кілька в різних країнах) розглядає подані документи, складає індивідуальний план чи програму, вартість лікування та кількість днів перебування. Остаточну вартість лікування може бути скоригована.

3. Пацієнт та супроводжуючі особи отримують офіційне запрошення на лікування.

4. Узгодження з пацієнтом дати прибуття.

5. Узгодження дати приїзду, прийому та консультації необхідного лікаря, попередніх умов операції чи інших організаційних заходів.

6. Бронювання квитків та організація зустрічі в аеропорту, розміщення в готелі, лікарні або заброньованих апартаментах. Цей крок уже виконується у співпраці з приймаючою стороною, підрозділом іноземної клініки, яка опікується іноземними пацієнтами.

7. Кінцевий розрахунок із лікувальним закладом відбувається через 3-4 тижні після закінчення лікування.

8. Після закінчення лікування, при необхідності, організація реабілітаційної програми в Україні, або обговорення подальшого лікування.

На кожному етапі необхідно обговорити додаткові обставини або додаткову співпрацю. В основному це відбувається на першому етапі, коли гостро стає проблема визначення «оператора медичного туризму», який в подальшому здійснює всі основні процеси. Зарубіжні медичні центри можуть ініціювати свої вимоги при оформленні договірних відносин з іншими лікарняними закладами та медичними центрами за умови спільної співпраці та передачі пацієнтів. Схема взаємодії у цьому випадку зводиться до варіантів, відображених на рис. 3.2.

Рис. 3.2. Основні етапи розробки туристично-медичних послуг

Примітка. Складено автором.

Іноземні медичні центри, які правило зацікавлені в переміщенні пацієнтів та кооперативній співпраці, тому відповідально ставляться до

оформлення договірних відносин з вітчизняними клініками та медичними центрами. Інколи, угоди про співпрацю із закордонними медичними центрами може і не бути. Як правило, причиною цього є відсутність потенційного бажання, вміння та базових інтересів, у тому числі медичних, підтримувати варіанти співпраці з зарубіжними клініками. Таким чином: «характеризуючи потенційні цілі та завдання у взаємовідносинах вітчизняних та зарубіжних клінік, можна виділити проведення спільних навчальних програм (конференцій, наукових заходів), обмін досвідом, обговорення складних і неоднозначних випадків захворювань, у тому числі телемедицини» [19].

Приватне пряме співробітництво стає неприйнятним за таких умов і зводиться до простих рекомендацій звернутися в закордонну клініку. У цьому випадку, необхідність подальшого супроводу хворого та надання всього спектру перерахованих медико-туристичних послуг ускладнюється. Тому, на даний момент більш прийнятною формою, наміченої до реалізації, стає створення форм взаємодії з існуючими на ринку України операторами медичного туризму.

За останні десятиліття функціонування медичного туризму виникло близько десятка міжнародних організацій, які об'єднують професіоналів у цій галузі. Серед найбільш авторитетних організацій слід виділити такі, як Асоціація медичного туризму (Medical Tourism Association, США), Європейський Альянс медичного туризму (European Medical Tourism Alliance, EEIG), Міжнародну Асоціацію медичного туризму (International Medical Travel Association, IMTA), Міжнародну Асоціацію медичної допомоги мандрівникам (Міжнародна асоціація з медичної допомоги мандрівників, IAMAT), Рада світової інтеграції охорони здоров'я (Рада з Глобальної системі охорони здоров'я, CGIH). Їх головне завдання – надання максимально повної інформації про компанії, що працюють на ринку медичного туризму, захист інтересів та оптимізація діяльності медичних організацій, що працюють у цій сфері.

Узагальнений організаційний механізм розробки та реалізації медичного туристичного продукту представлений на рисунку 3.3.

Формування, просування та реалізація продукту є досить складним багатофакторним процесом, що вимагає комплексного аналізу та оцінки ряду факторів:

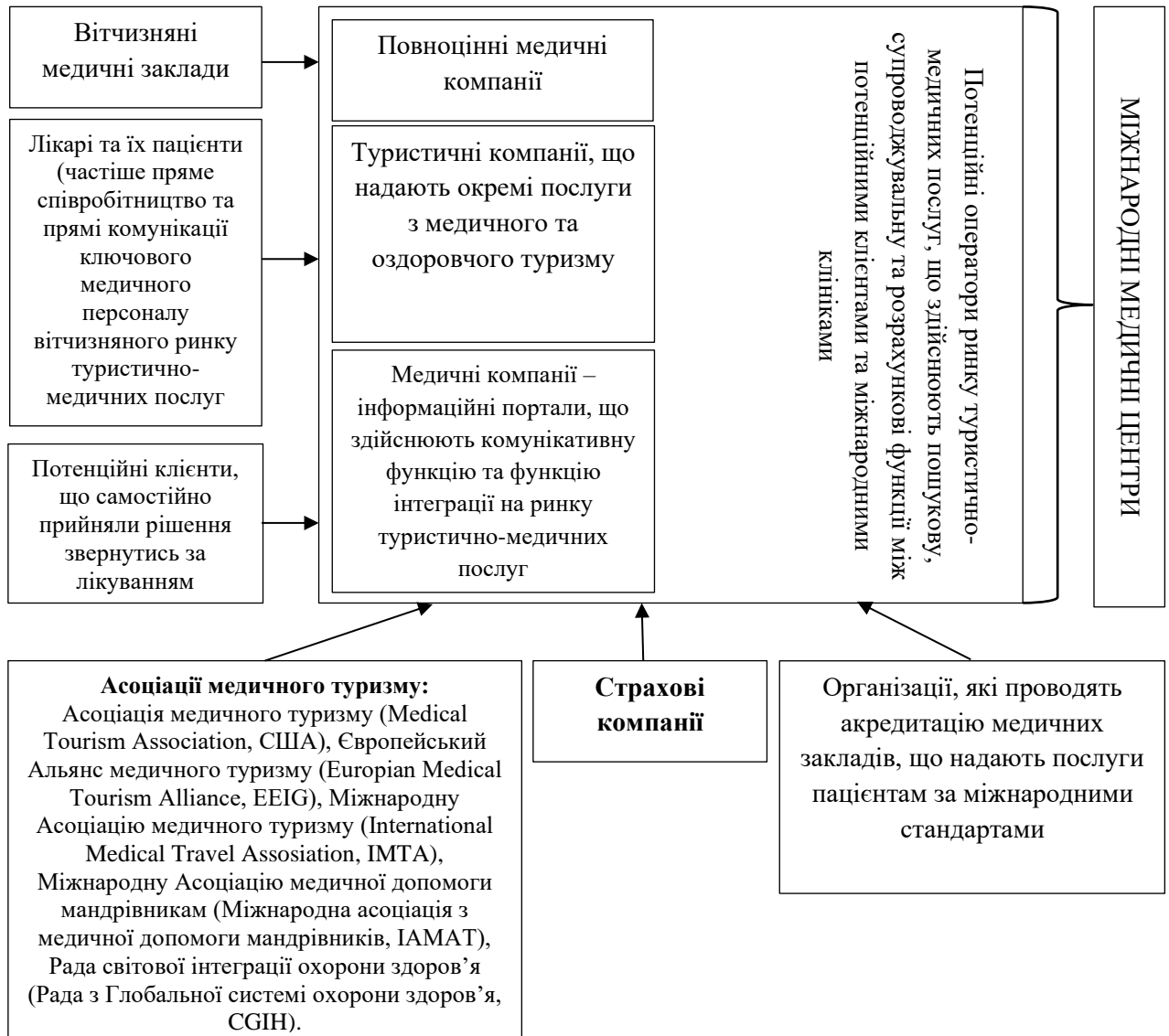

Рис. 3.3. Організаційний механізм розробки та реалізації медичного туристичного продукту

Примітка. Складено автором.

1. Прогнозованого контингенту клієнтів (тури орієнтовані на: онкохворих, пластичну хірургію, спортивно-оздоровчі, реабілітаційні та ін.);
2. Визначення попиту на більш затребувані види лікувань у закордонних клініках;

3. Умови розміщення пацієнтів (готелі, клініки, санаторії, пансіонати, тощо);
4. Наявність і налагодженість послуг, що надаються та їх матеріально-технічне забезпечення, а саме: основні (стандартні) послуги, додаткові послуги, умови розміщення клієнтів (буде це палата в лікарні чи квартира, чи буде входити харчування ті ін.);
5. Складові маркетингу (наявність каталогу, опис всіх послуг, що можуть бути надані, презентація щодо клієнтоорієнтованості та особистого підходу);
6. Діючі тарифи (опубліковані тарифи, повний прайс-лист);
7. Ознайомлення клієнтів з певними правилами;
8. Фінансові розрахунки (форма розрахунків; порядок розрахунків; обговорення повного чи часткового авансу; оплата за фактом та ін.);
9. Якість наданих послуг і виконання зобов'язань перед клієнтом;
10. Забезпечення надійності (а в деяких випадках конфіденційності) надання послуг.

3.2. Розробка медично-пізнавального туру «Подільська Швейцарія»

Виклики сучасності зумовлюють необхідність створення реальних можливостей для використання лікувально-рекреаційних ресурсів у різних регіонах України. Наслідки пандемії коронавірусу та війни в нашій країні змушують задуматися про лікування та оздоровлення населення України найближчим часом. Різноманітність природно-туристично-рекреаційних ресурсів України дозволяє це зробити. Унікальність кліматичних, бальнеологічних ресурсів, флористичних і тваринних угруповань є основною умовою виникнення та функціонування рекреаційних територій у нашій державі, в тому числі й на Хмельниччині.

Санаторій Сатанів розташований у Городоцькому районі Хмельницької області і є одним із курортів загальнодержавного значення. Функціональне

управління курортом, координація та контроль за комплексним розвитком курорту та його розвитком незалежно від форми власності та відомчої підпорядкованості покладаються на Департамент інформаційної діяльності, культури, національностей та релігій Хмельницької обласної військової адміністрації.

Курорт розташований на території найбільшого в Європі національного природного парку «Подільські Товтри» з природним феноменом «Товтрова гряда» в поєднанні з долинно-річковим ландшафтом річки Збруч. Територія санаторію «Сатанів» становить 1555 га, включаючи курортну зону, межі якої визначаються відповідно до чинного законодавства. На даній території знаходяться природні лікувальні засоби, засоби їх використання, санаторно-курортні заклади, розташовані рекреаційні заклади і заклади культури, а також видовищні заклади, підприємства громадського харчування, торгівлі та побутового обслуговування, призначені для обслуговування населення, яке прибуває на лікування та відпочинок в санаторії. З півночі та заходу курортна зона обмежена річкою Збруч.

Аналіз природно-географічного положення, транспортної інфраструктури та ресурсних можливостей використання території дозволив виявити наступні чинники або фактори сучасного та перспективного туристично-рекреаційного використання досліджуваної території:

1. Транспортна доступність району та зручне розташування. Насправді за 2 км знаходиться бальнеологічний курорт Сатанів. із села Сатанів, що на межі Хмельницької та Тернопільської областей. Найближча залізнична станція до Сатанова - Закупне. Відстань до Закупного 20 км та залізнична станція Хмельницький - 75 км. Хороша транспортна доступність, особливо автобусом з Хмельницького (77 км), Городку (Хмельницька область) (27 км), Кам'янця-Подільського (74 км) та ін. Крім того, найближчі аеропорти знаходяться в Кам'янці-Подільському та Хмельницькому (74 або 75 км).

2. Розташування санаторію «Сатанів» на території НПП «Подільські Товтри» та межі з НПП «Медобори» зумовило різноманітність флористичних

і тваринних утворень, а також орографічний ландшафт та естетичні особливості території. Результатом цього є унікальний мікроклімат і природно-географічне різноманіття території в цілому, що сприяє її туристично-рекреаційному використанню.

3. Значні та унікальні бальнеологічні ресурси зумовили негайне виникнення та розвиток санаторію Сатанів. Поєднання багатокомпонентних органічних і хімічних речовин, газового складу і мікрофлори зумовлює їх своєрідність і надзвичайно високу бальнеологічну активність у лікуванні різноманітних захворювань і виведенні з організму радіонуклідів. Усе це зумовлено унікальними тектонічними умовами та геологічною будовою Хмельницької області. Це призвело до створення великої кількості родовищ різноманітних мінеральних вод, які за своїми лікувальними властивостями близькі до мінеральних вод типу Нафтусі та мають позитивний бальнеологічний потенціал. Затверджені експлуатаційні запаси і використання мінеральних вод типу Нафтуса на курортах Сатанів, Східниця та Трускавець представлено на рис.3.4.

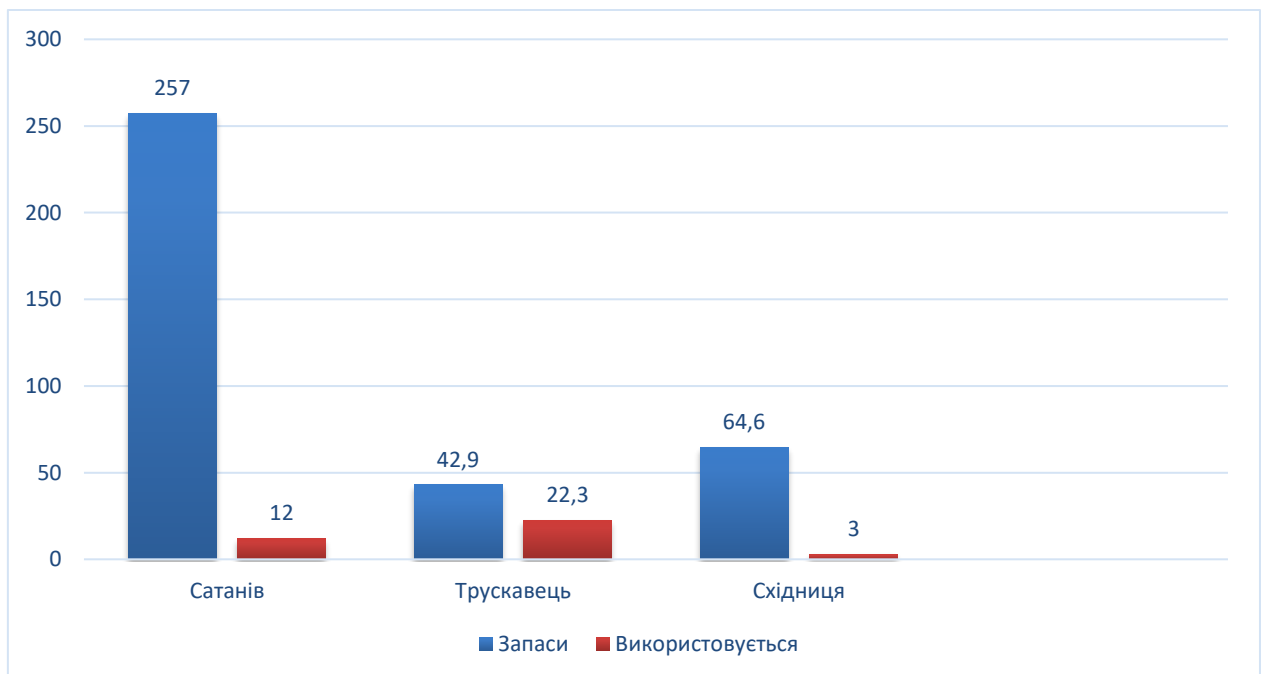

Рис. 3.4. Затверджені експлуатаційні запаси і використання мінеральних вод типу Нафтуса на курортах Сатанів, Східниця та Трускавець, м³ /добу

Примітка. Складено автором.

4. Наявність на території туристичної інфраструктури (готелі, туристичні комплекси, кемпінги, мотелі, гостьові будинки, заклади громадського харчування та транспорту, культурно-спортивні заклади тощо) є найважливішою умовою раціонального використання ресурсних можливостей і розвиток туризму в цілому. Згідно з офіційною статистикою, у 2021 році на Хмельниччині працювало 8 санаторіїв, 5 дачних садиб, 3 готелі, 6 ресторанів та 1 Збручанська бюветна станція.

Селище із загадковою і дещо містичною назвою Сатанів на Хмельниччині вважається одним із найпопулярніших курортних міст Поділля. Підкріпити своє здоров'я цілющою мінеральною водою сюди приїжджають туристи з усієї України, але це ще не все, чим може зацікавити це старовинне місто, оточене Подільськими Товрами. Нами запропоновано медично-пізнавальний тур «Подільська Швейцарія». Даний тур розрахований на цільову аудиторію із вище середнього та високим рівнем доходу, а також на іноземних туристів.

Програмою туру передбачено проживання і проходження лікування в одному з найкращих оздоровчих закладів - санаторії «Арден Палац». Це великий лікувально-діагностичний комплекс, укомплектований прогресивним медичним обладнанням. Це один з небагатьох закладів, обслуговування та лікувальні процедури в якому повністю відповідають вищим європейським стандартам. Санаторій являє собою 9-ти поверховий готельний комплекс, який приймає гостей круглий рік і надає повний список оздоровчих послуг. Родзинкою готелю є самий великий і якісний СПА в Україні. Басейни мають різну температуру. Кілька парних, сауни, джакузі, купелі, підігріваний басейн з виходом на вулицю тощо.

Санаторій спеціалізується на наданні послуг за спеціальними оздоровчими програмами, заснованими на вживанні мінеральної Збручанської води в поєднанні з різними профілактичними процедурами. Лікування ефективно широкому списку хворіб: суглобів та хребта; сечостатевої системи; травної системи; ендокринної системи; системи обміну речовин. Кожен гість

може пройти комплексне обстеження і індивідуальний курс реабілітації і лікування під наглядом лікаря. Професіоналізм медичного персоналу і сучасний рівень сервісу при наданні допомоги високої якості дозволяють пацієнтам отримувати відчуття надійності, захищеності і комфорту, а також забезпечує діагностику захворювань на ранніх стадіях, якісне планове лікування і профілактику.

Розроблена програма туру включає лікувальну програму «Нормалізація обміну речовин», а також індивідуальну програму, яка складається для кожного гостя після огляду спеціалістами. Таким чином, залежно від потреб туриста, можуть бути запропоновані наступні лікувальні програми: антистрес, омолодження організму, очищення організму, лікування ожиріння, лікування захворювань шлунково-кишкового тракту та гепатобіліарної системи, лікування захворювань статевих органів, остеохондроз та інші. Тривалість кожної програми визначається індивідуально і може тривати від 10 до 18 днів. Програма розробленого туру представлена в таблиці 3.1.

Під час перебування в санаторії «Арден палац» туристам пропонуються факультативні екскурсії в рамках вільного часу, який виділено програмою, а саме:

1. Сатанівський замок. Однією з головних визначних пам'яток старовинного Сатанова є руїни колись могутнього кам'яного замка. Знаходиться він у північній частині селища, на високому березі річки Збруч. Побудований польськими шляхтичами Одровонжами в XV столітті на місці більш ранніх укріплень. Наступні власники перебудували і зміцнили замок, після чого він став п'ятикутним за формою із кутовими п'ятигранними вежами. До наших днів збереглися три вежі XVI століття і більш старіша кругла вежа, що стоїть окремо. Село Сатанів не один раз грабували, знищували і відновлювали знову. У 1742 році коронний гетьман Сенявський вкотре зміцнив замок, розділивши ровом зовнішні та внутрішні стіни. Загальна площа фортеці складала 1,5 гектара, а товщина стін сягала 1,5 метра. Відомо, що в гостях у Сенявських побував цар Петро I. У кінці XIX століття частина замка

була перебудована під цукровий завод, який пропрацював до кінця ХХ століття. Також зберігся оборонний Свято-Троїцький монастир XVI-XVIII століть і ще давніші Міські ворота – частина потужного комплексу міських укріплень.

Таблиця 3.1

Програма медично-пізнавального туру «Подільська Швейцарія»

День	Опис програми
1	6:00 – 8:20 – трансфер в санаторій «Арден Палац». 8:30 – 10:00 – розміщення та пізній сніданок у ресторанному комплексі; консультація зі спеціалістами; вільний час; 13:30 – 15:00 – обід в ресторані комплексу; проходження процедур за програмою «Нормалізація обміну речовин»; вільний час; 19:00 – 20:30 – вечеря в ресторані комплексу.
2	Проведення лабораторної діагностики (загальний аналіз крові та сечі, біохімічні параметри, гормони та скринінги інфекційних захворювань). Узд-діагностика (внутрішніх органів, сечовивідної системи, гінекологія, кардіологічне обстеження та ендокринне), електрокардіографія. 7:00 – 09:30 – сніданок в ресторані комплексу; проходження процедур за програмою «Нормалізація обміну речовин»; 13:30 – 15:00 – обід в ресторані комплексу; отримання результатів лабораторної діагностики; консультація зі спеціалістами. Коригування індивідуального комплексу процедур; вільний час; 19:00 – 20:30 – вечеря в ресторані комплексу.
Подальші дні	7:00 – 09:30 – сніданок в ресторані комплексу; проходження процедур за програмою «Нормалізація обміну речовин»; проходження індивідуального комплексу процедур; 13:30 – 15:00 обід в ресторані комплексу; вільний час, який передбачає перелік запропонованих екскурсійних послуг; 19:00 – 20:30 – вечеря в ресторані комплексу
Останній день	7:00 – 09:30 – сніданок в ресторані комплексу; заключна консультація лікаря та отримання персональних рекомендацій; проходження процедур за програмою «Нормалізація обміну речовин»; 13:30 – 15:00 – обід в ресторані комплексу; чек-аут; 17:00 – трансфер до місць проживання.

Примітка. Складено автором.

2. Сатанівська синагога. Ще одне обов'язкове для відвідування місце – Сатанівська синагога. Вона є одним із кращих прикладів синагог оборонного

типу, що збереглися до наших днів. Точна дата її зведення невідома – за однією версією синагогу збудували в 1514 році, за іншою – в 1532 році, а місцева легенда і зовсім говорить, що ніхто її не будував – почали люди одного разу розкопувати пагорб і відкопали синагогу. Пояснюється ця легенда стародавньою технологією будівництва, коли навколо зведених стін насипали землю, а по завершенню робіт її прибирали. У будь-якому разі Сатанівська синагога – одна з найдавніших у Східній Європі та одна з найбільш значущих в Україні. Також відомо, що в 1754 році синагогу реконструювали і тоді ж побудували новий Арон-Кодеш – спеціальну шафу для зберігання священних книг, яка добре збереглася донині. Довгий час синагога перебувала в напівзруйнованому стані, обростаючи деревами і травою. У 2012 році почалися роботи з порятунку стародавньої пам'ятки – і сьогодні вона виглядає вражаюче.

3. Подільські Товтри. Сатанів розташований на території Національного природного парку "Подільські Товтри", який входить до списку семи природних чудес України. Товтри являють собою гірський кряж, що розтягнувся на 170-200 кілометрів завдовжки. Особливість його в тому, що утворився він не в результаті тектонічних процесів, а завдяки життєдіяльності живих організмів. Близько 15-25 мільйонів років тому на цьому місці був бар'єрний риф у береговій частині Міоценового моря. Зовні Товтри являють собою мальовничі зелені пагорби, вздовж яких протікає кілька річок, по яким активні туристи здійснюють сплави на байдарках і каное. Їх русла утворюють барвисті долини з глибокими каньйонами. Також на території парку є безліч печер, найвідоміша з яких – Атлантида.

Вартість однієї доби перебування в санаторію на одну особу становить від 6500 грн в залежності від комфорту (категорії) номеру [18]. У ціну включено:

- проживання;
- 3-разове харчування (шведська лінія);

- відвідування spa-зони: великий басейн та джакузі розміром 24м., баня на дровах, фінська сауна, римська парна, контрастний душ, відро-водоспад, льодяний грот, льодяна купіль, купіль клеопатри, офуро, відвідування аква-лаунж зони та 2-х арома-грот;

- прийом лікаря терапевта (одноразово);
- питне лікування мінеральною водою 3-6 разів на день;
- заняття в тренажерному залі;
- відвідування дитячого клубу (10:00-16:00) для дітей 4-12 років;
- діти до 4-х років у супроводі одного з батьків або послуга індивідуального супроводження за додаткову оплату – 250грн./ година/ особа);
- велика територія комплексу для прогулянок на свіжому повітрі;
- відеоспостереження по всій території комплексу;
- паркінг та безкоштовний wi-fi цілодобово.

Отже, як висновок, санаторій "ARDEN PALACE" – це унікальний санаторно-курортний комплекс, що не має аналогів в Україні та Європі. Здається, сама природа, сповнена цілющими силами, що вирують у глибині землі лікувальними водами, вабить сюди людей. А ще ліс голосами птахів закликає прислухатись на мить до душі "Подільських Товтр".

Консультації провідних лікарів України, новітнє діагностичне та медичне обладнання, сучасні методи діагностики та лікування, індивідуальний підхід до кожного гостя, а також цілюща природа та мінеральні води Подільського краю – запорука відновлення життєвої сили та здоров'я.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження було отримано та теоретично обґрунтовано результати, які в сукупності вирішують актуальне прикладне завдання – удосконалення організаційних аспектів та визначення перспектив розвитку медичного туризму в Україні.

У результаті проведеного дослідження були зроблені наступні висновки:

1. Визначено, що існують різні способи пояснення природи медичного туризму в сучасних умовах. Вважаємо, що це один із видів туристичної діяльності, який здійснюють суб'єкти туристичної діяльності та медичні заклади з метою лікування та оздоровлення. Характерною рисою туристичних продуктів медичного туризму є інтегровані туристичні послуги та лікувально-оздоровчі послуги.

Найпоширенішими є дві класифікації медичного туризму - за напрямком і за видом та організаційною формою медичного туризму. При класифікації медичного туризму за видами рекомендується прийняти принцип туристичної мети.

2. Управління та контроль за діяльністю у сфері медичного туризму в Україні базується на різноманітних нормативних актах та досвіді деяких європейських країн. У рамках управління медичним туризмом на національному рівні необхідно з'ясувати основних суб'єктів економічних відносин у цій сфері. До таких суб'єктів належать: турфірми, туристичні агентства, медичні установи, комерційні організації, що надають туристичні послуги та інші комерційні організації.

Відповідно до особливостей функціонування ринку послуг медичного туризму, державний нагляд за діяльністю у сфері медичного туризму має охоплювати такі функції: управління, контроль та захист суспільних інтересів. Медичний туризм пов'язаний з найвищою цінністю людини - життям і здоров'ям.

Основними факторами, що впливають на його розвиток, є висока цінова політика медичних послуг у країні, високий рівень медичного обслуговування

в інших країнах та використання інноваційних технологій і методів лікування, прагнення до фахівців з професійними можливостями та доступ до медичної допомоги в найкоротші терміни надання послуг без черги, бажання конфіденційного лікування та можливість доступу до медичних послуг через певні релігійні переконання чи законодавчі заборони в країні проживання громадянина.

3. В Україні розвивається виїзний та в'їзний медичний туризм. У структурі послуг виїзного медичного туризму більше 40% займає лікування, 30% - реабілітація, 25% - діагностика, 5% - медичне страхування подорожей. Умовами розвитку регіонального ринку медичного туризму в Україні та його основною спрямованістю є, перш за все, залучення іноземних туристів, оскільки саме цей фактор підвищить популярність та сприятиме розвитку всієї індустрії внутрішнього туризму в країні. За оцінками експертів, кількість медичних центрів в Україні, які обслуговують іноземних пацієнтів, становить близько 50-70%. Цільовими напрямками в'їзного медичного туризму в Україну є стоматологія та лікування безпліддя, відновна медицина, офтальмологія та радикальна медицина (кардіологія), лікування стовбуровими клітинами.

Загалом стимули для розвитку медичного туризму включають зміщення акценту з потреб охорони здоров'я на головні споживчі пріоритети, накопичення медичної практики та наукового досвіду та розвиток національних систем охорони здоров'я. Крім того, факторами, що впливають на розвиток і вдосконалення медичного туризму, є: швидкі результати, завдяки наявності необхідного та новітнього медичного обладнання, підвищена захворюваність на певні захворювання, «прозорість» кордонів і спрощення візової системи, створення медичної керуючої компанії для оформлення необхідних супровідних документів, можливість проходження медичних процедур у країнах, де це заборонено або обмежено, тощо.

4. Туреччина є досить розвиненою туристичною країною зі значними ресурсами та численними туристичними об'єктами та комплексами. Її

керівництво постійно прагне нарощувати туристичний потенціал усіх регіонів держави шляхом розробки нових стратегій туристично-економічного розвитку території із залученням як вітчизняного, так і європейського капіталу. Одним із перспективних напрямків розвитку туризму є медичний туризм.

Виходячи з досвіду Туреччини, система медичного туризму в Україні повинна працювати ефективно, для чого необхідно: створити ефективну модель маркетингової політики охорони здоров'я; покращити матеріально-технічну базу та впровадити сучасні медичні технології; удосконалити нормативно-правову базу; пройти міжнародну сертифікацію; налаштувати сервіс і підняти якість послуг на вищий рівень.

5. В рамках удосконалення організаційного механізму розробки та реалізації медичного туристичного продукту варто вирішити наступні питання: відсутність міжвідомчої координації учасників державного регулювання ринку медичного туризму у частині нормативно-правового забезпечення процесу надання туристичних послуг, стандартів надання медичної допомоги за окремими напрямками; недостатня кількість та низький рівень розробленості цільових програм та стратегій розвитку медичного туризму, які б враховували як потребу у наданні якісних медичних послуг, так і перспективи розвитку туризму та рекреації на території України; відсутність цілісної системи підготовки кадрів не лише спеціалізованих на наданні медичних та супутніх послуг, але й здатних приймати грамотні управлінські рішення щодо організації в'їзних та внутрішніх туристичних потоків з урахуванням специфіки споживача, у тому числі культури ділового та особистого спілкування, традиції та етнічних особливостей поведінки тощо; низька інноваційна активність вітчизняного сектору приватної та державної медицини, відсутність механізмів її вдосконалення на регіональному та державному рівнях.

6. Санаторій Сатанів є одним із курортів загальнодержавного значення, який розташований на території найбільшого в Європі національного

природного парку «Подільські Товтри» з природним феноменом «Товтрова гряда» в поєднанні з долинно-річковим ландшафтом річки Збруч.

Визначено основні сильні сторони перспективного туристично-рекреаційного використання даної території: транспортна доступність району та зручне розташування на території НПП «Подільські Товтри» та межі з НПП «Медобори»; унікальний мікроклімат і природно-географічне різноманіття території; значні та унікальні бальнеологічні ресурси санаторію Сатанів; наявність на території туристичної інфраструктури.

Запропоновано медично-пізнавальний тур «Подільська Швейцарія», який розрахований на цільову аудиторію із вище середнього та високим рівнем доходу, а також на іноземних туристів. Програмою туру передбачено проживання і проходження лікування в одному з найкращих оздоровчих закладів - санаторії «Арден Палац».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алієна-Барановська В. М., Дахно І. І. Міжнародний туризм: навч. посіб. довід. Київ: Центр учбової літератури. 2013. 344 с.
2. Асоціація медичного туризму: Lunt N., Smith R., Exworthy M., T.Green S., Horsfall D., Mannion R. Medical Tourism: Treatments, Markets and Health System Implications: A scoping review // OECD Publications Service, 2011. 55 с.
3. Гапонова Е. О. Ринок медичних послуг в Україні: проблеми та протиріччя. *East European Scientific Journal*. Warsaw, Poland. 2016. Vol. 3, № 2 (6). P. 24–26.
4. Гнедик Є.С. Засоби регулюючого впливу держави у сфері медичного туризму. *Підприємництво, господарство та право*. 2019. № 3. С. 80-86.
5. Гнедик Є.С. Медичний туризм як вид господарської діяльності: проблеми нормативно-правового визначення. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 6. Том 2. С. 18 – 22.
6. Горбулін В.П., Власюк О.С., Ляшенко О.М. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році. Національний інститут стратегічних досліджень. Київ. 2017. С. 389.
7. Гунченко О.О. Географія медичного туризму в країнах Європи. *Географія та туризм*. 2014. Вип. 30. С. 110 – 121.
8. Державний інститут статистики Туреччини URL: www.tuik.gov.tr
9. Дудник І. Територіальні системи медичних послуг як об'єкт суспільної географії. *Часопис соціально-економічної географії*. 2015. №. 18. С. 41.
10. Європейська Хартія Прав Пацієнтів в Україні/ URL: <https://phc.org.ua/uploads/files/hartia.pdf>
11. Лікування all inclusive: як Туреччина зробила медицину своїм туристичним брендом. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-yakisne->

zhyttia/3324154-likuvanna-all-inclusive-ak-tureccinazrobila-medicinu-svoim-turisticnim-brendom.html

12. Малімон В.В., Вахович І.М. Фактори розвитку регіонального ринку медичного туризму в розвинених країнах світу. *Фінансовий простір: Міжнародний науково-практичний журнал*. Випуск № 3 (7). Черкаси. 2012. С. 38– 46.

13. Мальська М. П., Бордун О. Ю. Медичний туризм. Теорія і практика : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 96 с.

14. Медичний туризм в Україні: можливості vs реальність. VZ Ваше здоров'я: веб-сайт. URL: <https://www.vz.kiev.ua/medychnyj-turyzm-v-ukrayini-mozhlyvosti-vs-realnist/>

15. Медичний туризм у Туреччині: клінічна перевага лікування у Туреччині. URL: <https://visrozdil.lviv.ua/2022/12/18/medichnii-turizm-u-turechchini-klinichna-perevaga-likuvannya-uturechchini>

16. Османська дипломатія. Як війна в Україні зробила Ердогана сильнішим, і чому йому це не допоможе. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/features-63673915>

17. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листопада 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>

18. Офіційний сайт medical resort & spa «ARDEN PALACE». URL: <https://arden-palace.com/>

19. Поворозний М.Ю. Медичні послуги у системі глобальних економічних трансформацій: дис. ... канд. філософ. наук: Київ. 2019. 198 с.

20. Полстяной А. О. Сучасний стан, тенденції та проблеми розвитку медичного туризму в Україні. *Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна*. Харків. 2016. Вип. 4. С. 5-22.

21. Про курорти : Закон України від 05.10.2000р. № 2026-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14#Text>

22. Про туризм. Закон України від 15.09.1995р. № 324/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>

23. Романів О. Географія медичного туризму Європи. *Часопис соціально-економічної географії: Міжрегіональний зб. наукових праць*. Х.: ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2010. Вип. 8(1). С. 79-84.

24. Романова А. Аналіз становлення і розвитку медичного туризму в Україні у контексті світового економічного простору. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. № 1. 2017. С. 62–68.

25. Суберляк Д. Інновації в туризмі України. *Теорія і практика розвитку туризму: досвід, проблеми, інновації: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*. Харків. НУЦЗ, 2024. С. 201-204.

26. Суберляк Д. Перспективи розвитку туристичної сфери. *Сучасні проблеми і перспективи економічної динаміки: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції молодих учених та студентів*. Умань: Візаві, 2021. С.645-649.

27. Сумна цифра статистики туризму Туреччини URL: www.news.turk.com

28. Трансплантологія: реалії та перспективи у рамках української медицини: веб-сайт. URL: <https://health-ua.com/article/63757-transplantologiya-real-taperspektivi-uramkah-ukransko-meditcini>

29. У Туреччині представили програму «Сертифікат безпечного туризму». URL: ukrinform.ua

30. Українська асоціація міжнародного туризму. Ukrainian Association of Medical Tourism. URL: <http://www.uamt.org.ua>

31. Шепелюк С.І. Особливості становлення та розвитку туристичної індустрії в Україні. *Вісник ДІТБ*. 2013. №17. С. 262 – 268.

32. Bookman, M. Z. and Bookman K.R. *Medical Tourism in Developing Countries*. New York, Palgrave Macmillan, 2007.

33. Could Turkey hit US\$3 billion from medical travel? URL: <https://www.laingbuissonnews.com/imtj/news-imtj/could-turkey-hit-us3-billion-from-medical-travel/>

34. Health Care in the Global Economy. Horowitz M.D.: веб-сайт. URL: <http://web.nchu.edu.tw/pweb/users/hychuo/lesson/5877.pd>
35. Medical Tourism Association: веб-сайт. URL: <https://www.medicaltourism.com/>
36. Medical Tourism Index. The International Healthcare Research Center. URL: <http://www.healthcareresearchcenter.org/medical-tourism-index/>
37. MediGlobus: веб-сайт. URL: <https://mediglobus.com/>
38. Research Reports in Healthcare. URL: <https://www.grandviewresearch.com/industry/healthcare>
39. Sofort Med: веб-сайт. URL: <https://www.sofortmed.com/>
40. UNWTO: International Tourism Highlights, 2019 Edition. URL : <https://www.eunwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152>

Виконала: студентка 4 курсу
за спеціальністю 242 Туризм
денної форми навчання

_____ Дар'я СУБЕРЛЯК

Науковий керівник:

завідувач кафедри
публічного управління та
адміністрування,
д.держ.упр., професор

_____ Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ

**Робота допущена до
захисту:**

завідувач кафедри
публічного управління та
адміністрування,
д.держ.упр., професор

_____ Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ